

Košický vládní program (dále KVP) a „malý retribuční dekret“ (Důsledky revolučního práva KVP a retribuce)

Kosice government programme and "Little retributive decree" (consequences of revolutionary law and retribution)

Petra Havlíčková¹

Masarykova univerzita Právnická fakulta Brno

Abstract in original language

Košický vládní program je přehledný, systematický dokument, jenž si osoboval možný počátek lidově demokratického státu po druhé světové válce.² Právě výše uvedený program se stal vládním, a tak bylo v zájmu činitelů připravující dokument, aby se obsáhli v šestnácti připravovaných kapitolách i artikl o retribučních. Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o potrestání některých provinění proti národní cti, známější jako „malý retribuční dekret“ měl význam spíše oblastní či místní, a tak se snažil prostřednictvím národního výboru ověřit zrádce, kolaboranty. Výše uvedený dekret doplňoval velký retribuční dekret, ale nepatřil do trestního práva, nýbrž správního. Článek se pokusí rozanalyzovat odstavce segmentů V.: Co vše bylo v kompetenci národních výborů?, IX. článek Košického vládního programu: Co naznačuje vládním činitelům s ohledem na retribuční jurisdikci? Hlavy doplňují či navazují na problematiku vládních projednávání s konečným uzákoněním dekretů prezidenta republiky, které se týkají odplaty. Pravdou zůstává, že budeme rozebírat pouze menší skutkové podstaty, než dekret č. 16/1945 Sb. Úkolem článku je odkrýt, co spojuje oba dokumenty (KVP a malý retribuční dekret) a co je naopak rozděluje?

Key words in original language

Košický vládní program, článek V., segment IX., retribuční dekrety, „malý retribuční dekret“

Abstract

The Kosice government programme is well-arranged systematic document which meant the beginning of commonly democratic state after the second World War. This document listed above became governmental that's why it was in the interest of the officials to refer about the facts in the sixteen prepared chapters and also even about retributions. The decree of the president of the republic 138/1945

¹ Mgr. Petra Havlíčková, Katedra dějin státu a práva právnické fakulty, Masarykovy univerzity, Brno.

² ZVĚŘINA, M. Košický vládní program a retribuce. Ruk. Brno: 1983, s.1

concerning punishment of some offences against national honour commonly known as "Little retributive decree" was more likely of the local or regional significance and it aimed to reveal betrayers, collaborators through the role of national committee. The decree listed above completed "Big retributive decree" but didn't belong to prosecution law but to administration law. The article will attempt to uncover the segments V., IX., of the Kosice government programme, which supplement and follow even the issues of the presidential decree. This decree deals with minor facts of the case than the decree 16/1945 of the legal code. The aim of the article is to reveal the links and the contrasts of both documents.

Key words

Kosice government program, article V., article IX., retributive decrees, little retribution decree

1. PŘÍPRAVA KOŠICKÉHO VLÁDNÍHO PROGRAMU I PLÁNOVÁNÍ ROZPRACOVANÉHO DEKRETU PREZIDENTA REPUBLIKY

Československo po válce bylo koncipováno zcela jiným způsobem, než bylo očekáváno od západního světa, a tak vlivem tehdejší mezinárodní politiky v době poválečné, zjevně i ze situace vyplynulo, že Komunistická strana Československa v čele celého politického spektra se stala klíčovou. V důsledku výše popsaných událostí, byl částečně odsunut londýnský exil a jeho vládní činitelé od rozhodovacího dění. Pozvolna se vytvářely příhodné podmínky pro vznikající republiku při nástupu komunistů k moci, a proto Československo nepřijalo zcela záměrně poválečnou pomoc USA. Situace poválečného československého státu byla dána dokonale připravovanou systematizací a propojeností moskevského odboje a sovětské vlády, což zapříčinilo pozvolný, následný vývoj Československa. Předchozí výpovědi plně korespondují s Benešovou ideou požadující vytvoření úřednické vlády, a to pro přechodné období po druhé světové válce. Byl si vědom, že nová vláda musí vyměnit vládu předešlou, v níž musí být dosazeni lidé z domácího i zahraničního odboje, kteří se podíleli na konečném výsledku války. Odboráři měli vytvořit širokou lidovou frontu. Benešova představa o poválečné vládě byla taková, že chtěl, aby předseda vlády byl levicově orientovaný odborář, jenž působil na domácí půdě.³ Neustále uvažoval o vhodném kandidátovi, a tak objevil národního socialistu Zenkla, který byl vězněn v Buchenwaldu, a dalším aspirantem byl sociálně demokratický představitel Dundr⁴. Celý tento myšlenkový

³ KUKLÍK, J. Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945., 1.vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 119. ISBN 978-80-200-1838

⁴ Vojtěch Dundr byl československý politik, senátor Národního shromáždění republiky Československé. Působil jako ústřední tajemník Československé sociálně demokratické strany dělnické. Při politickém procesu s Miladou Horákovou byl odsouzen k patnácti letům vězení a tam také zemřel.

proud přednesl britskému velvyslanci Nicholsnovi a Ripkovi⁵, aby mohl pomoci k rychlému odjezdu Zenkla⁶ z Buchenwaldu.⁷

Po Benešově uznání lublinské prozatímní vlády bylo přistoupeno k návrhům řešícím retribuční dekrety. V dalším sledu událostí bylo patrné, že prezident rychle podepsal dekrety o výkonu moci zákonodárné v přechodném období 22. 2. 1945, dekret o zvláštních opatřeních původského práva, dekret o finančních a měnových opatřeních i dlouho odmítaný retribuční dekret.⁸

Následně Beneš 23. 2. 1945 představil Státní radě v Londýně své systematické úvahy, jež se skrývaly pod názvem: „Vývoj doma po ustavení první domácí vlády“⁹. Ve svém vystoupení hovořil o době, kdy se v londýnském exilu nejednalo o politické strukturalizaci, ale spíše o údobí založeném na lidské pomoci a houževnatosti, postavit se těžkým okolnostem doby. Beneš zdůraznil nutnost formování politických stran pod Národní frontou. Exekutiva po válce měla mít zcela jiný charakter, neboť většina politických kompetencí měla být převzata vládou.¹⁰ Beneš dále poznamenal, že klíčové postavení v novém státě mají bezesporu národní výbory, které se stanou systémovými pilíři státní správy. V poválečné éře podle požadavků prezidenta mělo precizně fungovat Prozatímní národní shromáždění, které mělo napomoci při poválečných změnách v hospodářství, ve financích a dalších oblastech. Výše zmiňované období by mělo trvat pouze půl roku, poté by měla tato doba skončit, a vše dle prezidentových slov je skončeno parlamentními volbami.¹¹

⁵ Hubert Ripka byl poslanec Prozatímního Národního shromáždění od roku 1945-1946, v dalším období byl poslanec Ústavodárného Národního shromáždění od roku 1946-1948 a zastával funkci ministra zahraničního obchodu (1945-1948).

⁶ Petr Zenkl byl český a československý politik, primátor města Prahy (1937-1939), (1945-1946). Pracoval jako předseda národně sociální strany (1945-1948) a také místopředseda vlády (1946-1948).

⁷ KUKLÍK, J. Mýty a realita tzv. Benešových dekretů: dekrety prezidenta republiky 1940-1945., 1. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 120. ISBN 978-80-200-1838-0

⁸ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války., 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1977, s.476-477

⁹ KUKLÍK, J. Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945., 1. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 120. ISBN 978-80-200-1838-0

¹⁰ Tamtéž, s. 120: „ Osobně Beneš naléhal, aby se jeho pojetí kontinuity ve vztahu k prezidentské funkci co nejdříve podrobilo schválení demokraticky zvoleného parlamentu, a tím se předešlo dalšímu kolu sporů o legálnost jeho postupu jako prezidenta v rámci prozatímního státního zřízení...1945 se aktivizovali příslušníci protibenešovské opozice a znovu zpochybnili Benešovu pozici prezidenta, zejména s ohledem na jeho zahraniční politiku. Protesty vyvrcholily protivládním mítinkem v Kingsway Hall, na kterém vystoupili R. Bechyně, J. Malík, Š. Osuský...Beneš uvažoval o odchodu z prezidentského úřadu „až dá věci do pořádku a nastanou normální doby“.

¹¹ KUKLÍK, J. Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů., 1. Vyd. Praha: Linde, a.s., 2002, s. 121. ISBN 978-80-200-1838-0

2. JEDNÁNÍ OHLEDNĚ KOŠICKÉHO VLÁDNÍHO PROGRAMU

Příprava nové státnosti byla založena na struktuře politického spektra, jež byla tvořena šesti stranami (čtyř českých: Komunistická strana Československa – KSČ, Československá sociální demokracie – ČSSD, Československá strana národně socialistická- ČSNS, Československá strana lidová - ČSL a dvou slovenských: Demokratická strana Slovenska – DSS, Komunistická strana Slovenska – KSS.), a tudíž byl dán základ pro vznik Národní fronty. Bylo předpokládáno, že všechny strany budou účastny na výkonu vlády.¹² Celé politické spektrum tehdejší československé státnosti nemohlo, snad ani nemělo dobře směřovaný potenciál na to, aby mohlo přikročit k přímým „revolučním změnám“.¹³ Výše uvedené změny: byly hospodářské, politické i sociální, a tak bylo úsilí završeno tím, že byla vytvořena Národní fronta¹⁴ (dále pouze NF) Čechů a Slováků¹⁵. Prostřednictvím první poválečné vlády byla potvrzena koncepce nového vládního programu. O výše zmiňovaném vládním programu již exilová centra, a potažmo i tehdejší politické špičky rokovaly v březnu 1945 (22. 3. – 28. 3. 1945). Po „krátkém dohadovacím politickém klání“¹⁶ bylo potvrzeno a vyhlášeno: 5. 4. 1945 „nové zákonodárství“,¹⁷ pod oficiálním názvem: Košický vládní program.¹⁸ Zásadní část jednání byla věnována sestavení nové vlády demokratickými politickými stranami, která měla tvořit exekutivu pouze na přechodnou dobu. Pilířem celé schůze měl být precizně podaný plán vlády připravený moskevským exilem. Strukturu přednesl Kopecký: „Předložený návrh je návrhem KSČ...Chci vysvětlit jeho úmysly a intence...Chceme, aby bylo jasno, že dohoda má být závazným programem vlády. Je to platforma, která má být určena pro publikaci, aby každému občanu bylo jasno, co vláda sleduje, a aby každý občan byl se odhodlán za tento program postavit a o něj usilovat. Vedle tohoto programu chceme připravit vládní prohlášení, které by bylo vyhlášeno až v Košicích a které by bylo trestí tohoto programu. A konečně, za třetí, deklaraci vlád o nové

¹² FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1. vyd. Praha: Academia, 2010, s. 55. ISBN 978-80-200-1838-0

¹³ KUKLÍK, J. a kol. Dějiny československého práva 1945 – 1989., 1.vyd. Praha: Auditorium, 2011, s. 11. ISBN 978-808-7284-179

¹⁴ KAPLAN, K. Československo v letech 1945 - 19481 část., 1.vyd. Praha: SNP, 1991, s. 36. ISBN 800425 6996

¹⁵ NF neboli Národní fronta by měla být sjednocující článek mezi domácím i zahraničním odbojem.

¹⁶ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války., 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1977, s. 540-549.

¹⁷ KUKLÍK, J. a kol. Dějiny československého práva 1945 – 1989., 1.vyd. Praha: Auditorium, 2011, s. 11. ISBN 978-808-7284-179

¹⁸ <www.kvp.cz>

úpravě česko-slovenského poměru a o novém postavení slovenského národa v republice.¹⁹

Především tvorba nové koncepce vlády i jejího politického spektra byla tvořena tendenčně s ohledem na podobu mezinárodní politiky, jež se orientovala na vítězný SSSR, neboť ten poskytoval osvobození nad nacisty, jež pocítili naši občané jako: „naš pracující lid“.²⁰ Laštovička ve své monografii zdůrazňuje, že veškerá střetnutí probíhala za velkých slovních přestřelek, neboť nebyli ochotni se shodnout. Demokratické strany (ČSSD, ČSNS, ČSL) chtěly řešit především obsazení míst ve vládě, a tak daleko více jejich úsilí bylo vynaloženo směrem ke složení vlády, než k jednotlivým bodům Košického vládního programu (dále pouze KVP). Závěrem je nutno říci, že KSČ chtěla konečné uzavření programu, jež připravila, a tak těžištěm jednání se stalo potvrzení plánu moskevského odboje (KVP).

31. 3. 1945 vyjel vlak odvázející moskevskou delegaci zpět do osvobozené vlasti. Cesta byla poněkud zdlouhavá, a proto 2. 4. 1945 přenocovali delegáti ve vlaku na nádraží. Poté konečně překročili hranice 3. 4. 1945 a přijeli do Humenného, kde byl prezident republiky velmi srdečně přivítán na nádraží, kde vystoupil z vlaku a okamžitě přednesl svou řeč, v níž vyslovil své myšlenky o obnově země (známé posléze v dekretální podobě s jistou korespondencí s KVP). Vyjádřil představu, že bude nezbytné vytvořit „očistu od živelů“,²¹ což měl jistě na mysli fašisty německé či maďarské národnosti, zrádce, pomahače i kolaboranty naší národnosti, kteří pomáhali Němcům. Beneš ve svém projevu dále hovořil o možnosti vytvořit novou pozemkovou reformu²², přičemž chtěl, aby se půda dostala do rukou lidem, kteří pracují sami jako rolníci. Nastínil další nutné body, které budeme potřebovat, abychom vytvořili nové státní zřízení, které bude založeno na sociálním zákonodárství, nové sociální struktuře, plánovaném hospodářství, nové státní správě atd.²³

4. 4. 1945 již celá vláda v čele se Zd. Fierlingerem čekala na místě, aby mohla být na osvobozeném území potvrzena první vláda. Poté Klement Gottwald přednesl „magnu chartu“, což představovalo

¹⁹ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války., 3. přeprac. vyd. Praha: Rudé právo, 1975, s. 645

²⁰ ZVĚŘINA, M. Košický vládní program a retribuice., Brno: Masarykova univerzita právnická fakulta, 1983, s. 64

²¹ BENEŠ, E. Odsun Němců z Československa., 1.vyd. Praha: Dita, 1996, s. 131. ISBN 80-85926-06-7

²² Pozemková reforma byla spojena s dekretem č. 5/1945 Sb. vydaným 19. 5. 1945, o neplatnosti některých převodů z Protektorátu a o správě majetku Němců, Maďarů, kolaborantů a některých organizací. V souvislosti s majetkem Němců, Maďarů byly anulovány převody majetku vzniknuvších v důsledku arizace. V důsledku s výše uvedenými spojitostmi koresponduje i výměna osob státně nespolehlivých za státně spolehlivé. O dekretu bylo vedeno jednání na vlastním mýtinku vlády 25. 5. 1945, kde se strhly polemiky spojené s určením spolehlivých osob a s určením tzv. „míry zrádcovství“. <www.pkmodely.estranky.cz>

²³ BENEŠ, E. Odsun němců z Československa., 1.vyd.Praha: Dita, 1996, s. 132. ISBN 80-85926-06-7

prohlášení o poměru Čechů a Slováků.²⁴ Slovenská národní rada na Gottwaldův výklad velké listiny reagovala takto: „Slovenská národní rada a s ňou celý slovenský národ s uspokojením a s radost'ou berú na vedomie vyhlásenie prvej vlády na domácej pode o slovenskej otázke, ako ho tu proklamoval miestopredseda vlády minister Gottwald. V zásadách pre úpravu vzťahov medzi národom slovenským a národom českým, ktorá si prvá vláda Národného frontu Čechov a Slovákov vzala do programu...²⁵

8. 4. 1945 svolal Klement Gottwald konferenci KSS, protože se domníval, že musí spojit české a slovenské komunisty do jediné silné Národní fronty, jež bude moci plně konkurovat demokratickým stranám. Velmi zajímavé se jevílo vystoupení Friše²⁶, protože byl podpořen Husákem a Novomestkým i Šmidkem, aby se stal klíčovým činitelem strany. Friš se zabíral velice podrobně organizací národních výborů, a především jejich nešvary. Snažil se rozkrýt hlavní podněty, co je třeba zařídit, a jak by měla vypadat mobilizace armády i dělnických kádřů. Klíčovým pilířem celého systému byla Národní fronta Čechů a Slováků, od níž se vše ostatní odvíjelo. Komunisté měli zcela řešit úkoly, jež bude předkládat NF. Friš připomněl, že Národní fronta je strukturou dvou stran, které pozapomínají na další důležité organizace: odbory, organizaci rolníků a mládeže atd.) Friš sám připustil, že v současné době neexistuje Národní fronta Čechů a Slováků sdružující veškerou sociální i politickou strukturu, ale spíše se jedná o stranu demokratickou, která udává tón, a tudíž z pohledu komunistů se jedná o reakční politiku. V tom viděli komunisté jednu ze zásadních obtíží současnosti. Dalšími předkladateli řady nutných sdělení byl Bacílek²⁷, jenž hovořil o prověrkách ve straně. Jeho vystoupení se týkalo struktury komunistické strany, kam přicházeli kariéristé a lidé, jež potřebovali pouze vhodné uplatnění. Výše uvedené skutečnosti přednesl ve svém vystoupení Široký²⁸. „Bohužel, v průběhu dosavadní diskuse nebyla věnována dostatečná pozornost rozhodující otázce. Třeba se podívat na věc ze širokého hlediska. Naše strana za šest roků dokázala tolik, že nikdo nemůže povídat, že náš um nestačí. Centrální otázka je, abychom si sami uvědomili, že výsledkem protifašistického boje má být nová armáda. Z toho vyplývá hlavní závěr, že komunistická strana a proletariát k ní má absolutně kladný poměr a že při organizaci této armády musí hrát vedoucí úlohu.

²⁴ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války. 1.vyd. Praha: Rudé právo, 1960, s.555

²⁵ Tamtéž, s. 556

²⁶ JUDr. Edvard Friš byl poslancem prozatímního Národního shromáždění od roku 1945 do roku 1946

²⁷ Karol Bacílek byl československým politikem českého původu ze Slovenska. Působil jako poslanec Prozatímního Národního shromáždění (1945-46), posléze jako poslanec Ústavodárného Národního shromáždění (1946-1948).

²⁸ Viliam Široký byl vysokým komunistickým představitelem. Působil jako poslanec Prozatímního Národního shromáždění v letech 1945-1946. Později pracoval jako poslanec Ústavodárného Národního shromáždění (1946-1948). Neslavně proslul v padesátých letech dvacátého století.

Budovatelské výsledky od povstání jsou tak velké, že národ si je neuvědomí. Naše postavení je dnes nesmírné. Struktura národa vypadá docela jinak, tvoří se úplně nová národní reprezentace a pátá kolona je pod zemí. Na všechno se musíme dívat z hlediska, jak tyto okolnosti působí na široké masy. V národě je nadšení. To se vystupňuje pozemkovou reformou...²⁹"

Diskuse i po projevu pana Širokého nezměnila pojetí, ale stále straníci měli obavy, že do národních výborů budou delegováni lidé, kteří nebyli dostatečně prověřeni. Husák a jeho tehdejší vnímání politiky je podle Laštovičky více méně zpátečnické. Dokládají to velmi zajímavé popisy událostí: Klokoč³⁰: „Do dědiny přijdou dva delegáti, jeden komunista a jeden demokrat. Svolají schůzi, na kterou přijde i předseda lidové strany a Hlinkovy gardy. Funkce si podělí staří obecní funkcionáři a jde to jako dříve.“³¹

Nutno říci, že veškeré přednesené informace shrnul Klement Gottwald. Ve svém improvizovaném projevu vystihl podstatu toho, co zřejmě delegáti chtěli slyšet od svého komunistického představitele. Hovořil o strategiích a změnách, které zasáhnou celou poválečnou etapu vývoje nového státu v rukou široké vrstvy rolníků a dělníků. Měl být vytvořen stát Národní fronty Čechů a Slováků, jenž by odpovídal zcela národní jednotě, neboť měli být odstraněni všichni, kteří nějakým způsobem poškodili stát v době Protektorátu Čechy a Morava. Komunisté chtěli vytvořit stát založený na komunistickém programu, který je lidový, a jako takový byl sociálně stratifikován na rolnictvo, dělnictvo, městské kapitalisty. Po dubnové konferenci se konal VII. sjezd KSČ, kde byl vytvořen tzv. Ústřední výbor KSČ (dále pouze ÚV KSČ).

3. KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM A JEHO DEFINICE

Košický vládní program byl koncipován jako stanovky popisující zásadní směr politiky nové vlády při závěrečném řešení národně osvobozenického boje proti okupantům, při očištění od okupantů ale i od zrádců, pomahačů a kolaborantů. Všechny úkoly Košického vládního programu byly perspektivou pro zakotvení hlav pomocí zákonů, které by plnily požadavky Košického vládního programu. Tím byla zajištěna normotvorná činnost.

Košický vládní program byl slavnostně přijat 4. 4. 1945. O den později 5. 4. 1945 byl vyhlášen a vstoupil do dějin československého státu jako důležitý podklad k exekutivě poválečné státnosti. Možno podotknout, že vzhledem k tehdejší vznikající republice, se jednalo

²⁹ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války. , 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1960, s. 559 - 560

³⁰ Ondřej Klokoč byl slovenský a československý odbojář a politik. Stal se poslancem Prozatímního Národního shromáždění od roku 1945-1946. V 50. letech působil jako pověřenec informací, jeho předchůdcem byl Karol Bacílek.

³¹ LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války., 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1960, s. 556

spíše o lidově demokratický stát, který posléze spadl pod řízený patronát SSSR. KVP přesně determinoval nezbytné předpoklady pro vznik státu, který bude mít základ nové demokracie, jež zcela chtěla řešit problematiku: jak naložit s kolaboranty, zrádci i nepřáteli státu. Likvidace zrádců a kolaborantů, pomahačů nacistického režimu bude probíhat ve všech státech napříč všemi prostředími, kde zasáhl nacismus během druhé světové války. KVP řeší problematiku retribucí: článkem IX³². Hlava X.³³ pojednává o dalších úkolech nové vlády, a tak článek poukazyval o nutnosti vytvořit pozemkový fond.

Snahou je prokázat souvislost mezi IX. hlavou Košického vládního programu a „malým retribučním dekretem“. V propojenosti odplaty za válečné zločiny na našem území jsou nově se tvořící národní výbory ve struktuře státní správy podle článku V.³⁴ Národní výbory byly chápány jako základní osa státu, jak to vyplývá z pátého článku KVP. KVP bylo nutno uzákonit a potvrdit právními normami, což odpovídá dekretům prezidenta republiky doplňujícím vládní legislativu mezi lety 1940 - 1945.

Vztah Košického vládního programu a retribucí (propojenost, souvislost, rozdílnost)

³² IX. „Vláda bude pokládat za svůj nejvyšší odpovědný úkol a za svou mravní povinnost před českým a slovenským národem postihnouti a vydati soudu a trestu všechny válečné provinilce, všechny zrádce, všechny vědomé a aktivní pomocníky německých nebo maďarských ulačovatelů. Tento úkol bude vláda prováděti bez průtahů, bez zakolísání a bez shovívavosti vůči komukoliv...

... o německé a maďarské válečné provinilce, postará se vláda o jejich okamžité zneškodnění, uvěznění a předání mimořádným lidovým soudům...

...i jejich zločiny spáchané na druhých národech...Zjištění německých a maďarských provinilců tohoto druhu budou předání sovětským orgánům. Budou zřízeny tábory pro konfinování německých a maďarských příslušníků...

...Zvláštní opatření provede vláda v zájmu toho, aby bylo zajištěno souzení a potrestání zrádců, kolaborantů a fašistických živlů z řad českého a slovenského národa. Ve spojení s národními výbory budou uvedeny v činnost mimořádné soudy, přičemž jejich příslušnost bude určena místním okruhem a povahou provinění...Pro trestní stíhání zrádců a kolaborantů budou všeobecně sloužit za podklady ustanovení dekretu prezidenta republiky o potrestání válečných zločinců...

³³ X. „K odčinění zločinů, páchaných okupanty a jejich zrádnými pomocníky na českém a slovenském národním i soukromém majetku...k zabezpečení plodů národní práce pro potřeby českého a slovenského národa bude provedena řada opatření...Ve smyslu dekretu prezidenta republiky o zabezpečení nerušeného chodu hospodářského života...pod národní správu dány ihned majetky všeho druhu, pokud jsou v držbě, ve vlastnictví anebo správě...Zajištění majetku a dosažení národní správy provede příslušný národní orgán po dohodě se závodním výborem dotyčného podniku...Zajištěný majetek...byl jim odebrán v důsledku národní, politické a rasové perzekuce, bude ihned navrácen...Rozhodují o tom na individuální žádost příslušné národní výbory. Ostatní zajištěný majetek zůstane pod národní správou až do rozhodnutí příslušných zákonodárných orgánů...“

³⁴ V. „...na rozdíl od dřívějšího byrokratického, lidu vzdáleného správního aparátu tvořící v obcích, okresech a zemích, jakožto nové orgány státní a veřejné správy, lidem volené národní výbory. Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes národní výbory a plně se o ně opírat...Zároveň však bude lid a vláda bedlivě střežit, aby se do národních výborů nevetřely živly, které spolupracovaly s okupanty, podporovaly zrádce a ve službách nepřítele si získaly osobní výhody...“

Souvislost mezi Košickým vládním programem a retribucí byla tvořena již v době války, kdy exilová vláda sestavila strukturu státní správy. I z tohoto důvodu byl nucen prezident Beneš vydat dekret o tvorbě národních výborů, které by prozatímně vládly, než bude vytvořena vláda celorepubliková. Košický vládní program stejně jako dekret prezidenta republiky č. reagoval na nové podmínky vzniku státu, a tak přesně zakotvil nové státní orgány v páté hlavě Košického vládního programu. Článek přímo řeší vymezení moci národních výborů: „...Budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim nedemokratický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes Národní výbory a plně se o ně opíratí.“³⁵ Připomeňme tedy následující body KVP i následnou analýzou některých z nich nalezneme spojitost výše zmiňovaného dokumentu a retribucí:

4. SEGMENT V.

V. Segment přesně determinuje politiku státní moci, která bude zavádět nové orgány státní správy – národní výbory.³⁶ Národní výbory tvořily systém revoluční lidové moci.³⁷ Element KVP popisuje národní výbory jako orgány státní správy, které jsou založeny na „lidem volených“.³⁸ Občané vykonávající výše uvedenou činnost, byli osobami způsobilými, spolehlivými. Výše popisovaní lidé byli vybíráni z různých společenských i geografických oblastí, a tedy přicházeli i z pohraničí, aby mohli být jmenováni do funkcí komisařů, a tudíž převzali moc nad územím. Nově vytvořená struktura státní správy národních výborů vyhovovala pouze KSČ, která viděla v systému národních výborů jakousi zbraň proti opozičním tendencím demokratických stran v Národní frontě. Musíme se zmínit o exilovém vládním činiteli Stránském, který v tom spatřoval zásadní problém. Touto potíží bylo předání veškeré moci do rukou nezkušených lidí.³⁹

Komplexnost celé struktury národních výborů byla několika stupňová, a tak bychom měli popsat nejprve nejnižší jednotku – místní národní výbor (MNV: 11 533). Ve struktuře následoval okresní národní výbor (ONV: 156, pokud město bylo větších rozměrů, mělo ještě ústřední národní výbor - 6: ÚNV). V celkové struktuře národních výborů bychom měli pohovořit o závislosti mezi ONV, jež byl nadřazeným

³⁵ Převzato z FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1. vyd. Praha: Academia, 2010, s. 77. ISBN 978-80-200-1838-0. , GROSPÍČ, J. a kol. Košický vládní program., 1.vyd. Praha: SNP, 1977,s. 128.

³⁶ <www.svedomi.cz/dokdoby/1945>

³⁷ ZVĚŘINA, M. Košický vládní program a retribuce., Brno: Univerzita J.E.Purkyně,PrF., 1983, s.27

³⁸ Tamtéž, <www.svedomi.cz/dokdoby/1945>

³⁹ Převzato z FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1.vyd. Praha:Academia, 2010, s. 79. ISBN 987-80-200-1838-0.

orgánem MNV. ONV a ÚNV měly velkou řadu pravomocí: řešení deliktů, udržování pořádku, povolení rybolovu i honů atd.

Úkolem je zjišťovat okolnosti související s „očistou“, a tak bychom mohli snad pouze konstatovat, že i výše uvedenou kompetenci měli v popisu práce právě činitelé národních výborů, z čehož vyplývá, že měli "obrovskou" moc nad lidmi. Určovali, které osoby mohou žít v naší zemi a další musely stát opustit. Nejvyšším orgánem státní správy byl zemský národní výbor (ZNV: 3 – Praha, Brno, Ostrava). ZNV byl pověřen úkoly nad třemi zeměmi (Čechy, Morava a Slezsko). ZNV pracovaly na problémech odvolání či kontroly, ale ONV byly závislé přímo na ministerstvu, což částečně znesnadňovalo úpravu vztahů a především kompetencí mezi místními a centrálními orgány. Frommer hovoří o jakémsi mezidobí, kdy jedinými orgány státní správy byly právě pouze národní výbory. Ke stejné záležitosti se vyjadřoval i Bertelmann, který vymezoval moc národních výborů jako „jedinou faktickou moc ve státě“.⁴⁰ Výše uvedené skutečnosti ve skrze doplňovaly a navazovaly na retribuční dekry, řešící otázky odplaty našich občanů, kteří selhali v době protektorátní vlády.

NV měly příliš kompetencí, jež byly spojeny s „národní očistou“.⁴¹ Návaznost na pojem „národní očista“ symbolizoval skutečnost emoční nálady občanů po válce a jejich vztah s vypořádáním se s trýzniteli. Nás zase vrací k výše zmíněným okolnostem, které souvisí zajisté s „velkým retribučním dekretem“. Naším primárním úkolem je charakterizovat státní správu, která zpočátku byla značně zvýhodněna snad i nadnesena ve svých možných pravomocech, a tak je mnohdy překračovala. Volení komisaři se domnívali, že mohou zatýkat, věznit i popravovat, a tudíž musela zasahovat centrální správa proti svévoli některých úředníků národních výborů, kteří byli přesvědčeni o své „absolutní moci“. Prostřednictvím těchto lidí se stávaly přehmaty, jež měly nedozírné následky na celé rodiny a viníci byli obviněni podle "malého retribučního dekretu". Byly vládou vydané směrnice, podle kterých se měli řídit ústřední činitelé státní správy, ale přesto lidé na pozicích okresních komisařů byli přesvědčeni o své výjimečnosti, nechtěli naslouchat autoritativním vlivům vlády, a tak bezohledně poškozovali československé občany. Oblast, která byla považována za nejhorší územní celek, byly Sudety, kde panovalo bezvládí.⁴² Frommer ve své monografii nazval oblast Sudet jako zvláštní místo poválečného systému národních výborů, kde komisaři byli vybírání

⁴⁰ BERTELMANN, K. Vývoj národních výborů do Ústavy 9. května., 1. vyd. Praha: Nakladatelství ČAV, 1964, s. 122

⁴¹ FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1. Vyd. Praha: Academia, 2010, s. 80. ISBN 987-80-200-1838-0

⁴² FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa., 1.vyd. Praha: Academia, 2010, s. 81. ISBN 987-80-200-1838-0

sice na základě osvědčení vydaného ministerstvem vnitra, ale praxe byla jiná. Dokumenty byly falšovány a do funkcí se sami jmenovali lidé, kteří se chtěli pouze obohatit na cizí účet. Jistý komisař vydával falešné doklady pro původní německé obyvatelstvo, aby nebylo odsunuto, ale nakonec byli odsunuti a ještě přišli o finanční prostředky, aby za hranicemi mohli začít znovu. Poté byl místní komisař zatčen a obviněn. Z hlediska těchto známých okolností nazval autor výše zmiňovanou oblast jako „... Divoký západ 20. století...“⁴³ Hlava V. KVP jako komunistický program připravený, jediný a předložený v Moskvě přesně umožnil fungující státní veřejnou správu, která byla mocí velkých očištných možností. V rukou komunistů byla nejen výše uvedená hlava, ale i hlava devátá KVP, která charakterizuje možnosti: jak naložit s lidmi německé či maďarské národnosti i jak naložit s občany patřícími k Čechům, Slovákům. Ovšem tito lidé byli bráni, jako ti co ztratili čest a úctu – "provinění proti národní cti".⁴⁴

IX. hlava uvádí odpovědnost vlády postihnoucí Němce, Maďary, zrádce, kolaboranty prostě všechny obyvatele protektorátního státu, jež pošpinili mravní čest⁴⁵ Čechů či Slováků, a to urychleně a bez okolku⁴⁶. IX. segment Košického vládního programu předkládá, že je nutno provinilce předvést a soudit před lidovým soudem.⁴⁷ Článek IX. uváděl možnosti, jak by mohlo být koncipováno retribuční zákonodárství.⁴⁸ IX. artikul je o mravní povinnosti vydat provinilce pomáhající Němcům či Maďarům v době ohrožení české státu spravedlnosti. V článku IX. se obraceli na vládu s tím, aby zajistila potrestání válečných zločinců. Po zneškodnění válečných provinilců se musí vláda postarat o předání zločinců mimořádným soudům. Zahájením činnosti retribučních soudů byl fakticky ohrožen chod státního aparátu, poněvadž velká většina vůdčích představitelů tehdejší veřejné správy byla zlikvidována, protože spolupracovali s předešlým režimem.

⁴³ Dokladem toho je případ: „Místní obchodník s obuví obsadil post šéfa bezpečnosti a byl odstraněn až ve chvíli, když se již svou zkušeností dopustil četných hrubých pochybení. Další Čech, poštovní inspektor, dorazil do pohraničí s dokumentem od ministerstva vnitra, který jej ustanovil „vládním komisařem“ tohoto města. Časem se ukázalo, že dokument je padělaný, a dotyčný muž byl zatčen. Mezitím se ovšem stačil notně obohatit ze zabaveného majetku Němců...“

⁴⁴ Dekret č. 138/1945 Sb. : „Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19.června 1945, č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných soudech) nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu...“

⁴⁵ <www.svedomi.cz>

⁴⁶ www.britskelisty.cz, viz. VLČEK, E. Dokumenty 1939-1945., 1.vyd. Brno: J.E.Purkyně, 1977, s. 65

⁴⁷ <www.svedomi.cz/dokdoby/1945>

⁴⁸ KUKLÍK, J. Dějiny československého práva 1945 – 1989., 1.vyd. Praha: Auditorium, 2011, s.12. ISBN 978 – 80 -87284 – 17 -9

Odstavec 3 hlavy IX. se zabývá vymezením zvláštních opatření, která by měla soudit a potrestat kolaboranty z řad českých či slovenských občanů. Jednalo se o vypořádání se s výše uvedenými jedinci, a to tak, že skutkovou podstatu bude řešit okresní národní výbor, v jehož kompetenci bude uvést v činnost mimořádný lidový soud. Pro ojedinělé případy bude zřízen Národní soud dekretem č. 17/1945 Sb. (Praha, Bratislava). Poslední věta odstavce řeší návaznost článku na dekret prezidenta republiky o potrestání válečných zločinců.

Odstavec 4 hlavy IX. předkládá výčet lidí postavivší před Národní soud: protektorátního prezidenta Háchu, členy Beranovy vlády, členové protektorátních vlád, členové různých organizací pomáhající německé vládě jako např. organizace: „Vlajka“. Na Slovensku budou předvedeni pomahači vlády: tisoovský a zrádcovský režim.⁴⁹

Odstavec 5 výše uvedeného článku probírá otázku, jak se vypořádat s lidmi vlastnickými banky či jiné průmyslové závody či velkostatky a pomáhající německému režimu.

Odstavec 6 přesně vymezuje administrativní síly pracující ve státní a veřejné správě. Hovoří o tom, že samotná práce v úřadě nebyla zradou ani trestným činem. Tito zaměstnanci budou jeden po druhém podrobeni prověrce individua, a poté bude očištěn státní aparát od nekalých živlů. Budou vyšetřovány i osoby, které se v zahraničí zpronevěřili republice svou rozvratnou činností.

Odstavec 7 charakterizuje způsob, jak lze vykořenit úplně fašismus z našeho prostředí. Možnost vyřešit tento fakt byl v IX. článku v odstavci 7. Takže budou zakázány všechny fašisticky orientované strany a lidem působícím v těchto stranách bude zakázána politická kariéra. Byla provedena očista představitelů státního aparátu, a tak se zmiňme v této souvislosti o dekretu prezidenta republiky č. 105/1945 Sb. o očištění komisích, a dále o tzv. „malý retribuční dekret“ č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti. Uvedení dekretů je záměrné, protože nejprve působily očištné komise, poté trestní nalézací komise. Dekrety byly vydány pouze pro českou zemi, naopak Slovensko očištný proces uskutečnilo pomocí dekretů č. 44/1945 Sb. nař. SNR⁵⁰ a nařízení SNR č. 99/1945 Sb. Na Slovensku nebyl zaveden malý retribuční dekret. Jednání o tomto bodu bylo nejlínější, protože retribuční soudnictví bylo v rukou ministra spravedlnosti Stránského, posléze Drtiny.

5. SEGMENT X.

⁴⁹ www.kvp.cz Odstavec 4) hlava IX.: " Jako velezrádce republiky postaví vláda před národní soud protektorátního prezidenta Háchu a všechny členy Beranovy vlády, kteří dali souhlas k Háchovu podpisu tzv. Berlínské smlouvy z 15.3.1939...Zúčtováno bude se zrádnými novináři, kteří se zaprodali a sloužili Němcům..."

⁵⁰ SNR znamená Slovenská národní rada, která vznikla jako orgán komunistického i nekomunistického exilu v roce 1943. SNR měla moc zákonodárnou.

X. článek Košického vládního programu řeší národní hospodářství našeho státu, a tak můžeme rámcově připomenout odstavec 3, který hovoří o majetku a dosazení národní správy národním výborem, a to po dohodě s dotyčným závodním výborem podniku.

6. SEGMENT XI.

XI. hlava odstavec 2 definuje možnost zřízení Národního pozemkového fondu, do něhož patří veškerá půda, budovy, mrtvý a živý inventář patřící německým či maďarským šlechticům. Řešeno dekretem č. 5/1945 Sb. Odstavec 3 souvisí s tím, že bude konfiskován veškerý majetek německým či maďarským kolaborantům. XI. článek vychází z dalších problematických otázek, jež sužovaly obyvatele poválečné doby, kteří se museli neustále potýkat s různými úskálími. Snahou segmentu bylo zformulovat pozemkovou reformu, která by mohla vyhovovat všem zúčastněným stranám, a to rolníkům i bezzemkům. Jednalo se i o zabránění půdy z rukou šlechticů, ale patřila zrádcům či kolaborantům. Prostřednictvím výše popsaného artiklu byl zřízen Národní pozemkový fond⁵¹, do něhož patřila veškerá půda, živý i mrtvý inventář především ale majetek cizáků, kolaborantů a nepřátel národa.⁵² Půda byla rozdělena pod správou národních výborů lidem, kteří byli vyzváni k poctivé práci, k aktivní účasti a pomoci při znovubudování nového státu.

KVP se stal zásadním pilířem tvorby nové konstituce, i když byl program připraven komunisty a ostatní demokratické strany se na něm nepodílely, protože zastávaly „politiku vyčkávání“. Přesto všichni politici se nakonec shodli. Politická struktura společnosti byla koncipována tak, že její charakter mohl vyjádřit představitel Komunistické strany Československa takto: „My sami vládnout nemůžeme a oni sami také vládnout nemohou. Oni nemohou vládnout bez nás a my bez nich. Zůstává nutnost spolupráce s druhou politickou skupinou, která je k spolupráci s námi donucena.“⁵³ Jak ti co připravovali Košický vládní program a hlavu IX., tak vládní činitelé, kteří museli řešit retribuční soudnictví. Pokusíme se popsat níže strukturu retribucí.

7. RETRIBUCE

Retribuce – (re tribuere – oplatit, lze uvést jako plural tantum). Pojem vyjadřuje odplatu či odměnu, avšak soudobé slovníky výkladové vysvětlují termín jako „stíhání zločinů, kterých se dopustili nacisté a jejich pomahači na československém lidu.“⁵⁴ Je to proces, při němž se

⁵¹ Národní pozemkový fond je nově vytvořený systém veškeré půdy, dále živého i mrtvého inventáře, který měl být odebrán kolaborantům, zrádcům a fašistům a rozdělen mezi bezzemky.

⁵² VLČEK, E. Dokumenty ke studiu dějin státu a práva ČSSR díl I.,1939-1945., Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1977, s. 67

⁵³ GOTTWALD, K. Spisy XII., 1. vyd. Praha: SPN, 1966, s. 21

⁵⁴ BORÁK, M. Spravedlnost podle dekretu., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 11. ISBN 80-86101-07-X

stávalo, že někdo někomu něco vrací – jednalo se o určitou osobní mstu.⁵⁵ Pojem označuje odplatu či trest, kdy se přesně nepřezkoumává vina či nevína, protože jde o masové měřítko, a to bez rozlišení, někdy označování kolektivní viny.⁵⁶ Termín retribuice chápeme v širší souvislosti, a to především s poválečným vývojem nejen v naší zemi, ale i v řadě dalších zemí, které stejně jako naše země řešily retribuice. S velkým časovým odstupem mohou být retribuice vnímány jako ne zcela objektivní počin spravedlnosti. Po druhé světové válce bylo jistě mnoho „opravdových zločinců“, kteří páchali neskutečně děsivé skutky, a tak byli po zásluze potrestáni. Ve shodě výše uvedených událostí došlo k tomu, že byla zavedena soustava zvláštních soudů, jež zpracovávala problematiku kolaborace našeho obyvatelstva v době války. Veškeré skutkové podstaty byly determinovány v dekretu č. 16/1945 Sb. o nacistických zločincích a zrádcích a jejich pomahačích, a dále dekret popisuje mimořádné soudy §11. Lidové soudy byly nově zavedeným orgánem, jenž musel být prodiskutován mezi politickými špičkami státního aparátu exilových vlád. Účastní byli prezident republiky Eduard Beneš, Státní rada i hlavní činitelé KSČ z Moskvy.

8. PŘÍPRAVA RETRIBUCÍ S OHLEDEM NA ZAHRANIČNÍ MODEL RETRIBUCÍ

Dodejme, že veškeré potíže spojené s Němci žijícími na našem území a jejich poválečným působením v novém Československu, byly prakticky vyřešeny na postupimské konferenci, kde se setkaly významné mocnosti tehdejšího světa, aby projednaly složitosti vývoje po druhé světové válce. Účastnily se SSSR, USA, Velká Británie, a tak na konferenci v Postupimi se dohodli představitelé zemí, že o odsunu bude rozhodnuto následovně.⁵⁷ Nejprve bude odsun usnesen, posléze bude od roku 1945 – 1946 proveden, ale Američané jsou nuceni mít nad celým procesem kontrolu.⁵⁸ Retribuční dekret v Polsku byl založen na stručných skutkových podstatách činů, které jaksi potlačovaly normy mezinárodního práva. Retribuce v Polsku byly zcela namířeny proti občanům Německa či lidem pracujícím v jejich službách. KSČ si z mezinárodního hlediska našla příklad v SSSR, a tak poukazovala na jednotlivé případy, které byly řešeny přísně, a to trestem smrti např. v charkovské oblasti.⁵⁹ Dalším vlivem rozbíhající se retribučních procesů byl obrovský vliv na naše politiky. Jednalo se o retribuice prováděné ve Francii. Tyto retribuice

⁵⁵ <www.iuridictum.cz>

⁵⁶ Kolektivní vina –ang. Collective guilt, je představa, podle níž je na místě přičíst pochybení orgánů.viz: www.iuridictum.cz, Kolektivní vina může být projevem skrytého, latentního kolektivismu, kde vinu nese celá společnost a při aplikaci principu dochází k přenesení viny na jednotlivce. Viz: www.vsezved.cz.

⁵⁷ STANĚK, T. Odsun Němců z Československa 1945 – 1947., 1. Vyd. Praha: Academia – Naše vojsko, 1991,s.17. ISBN 80 – 200 – 0328 - 2

⁵⁸ BENEŠ, E. Odsun Němců.,1.vyd. Praha: ESB, 1995, s.59. ISBN 80-901733-4-9

⁵⁹ KUKLÍK,J. Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů., 1.vyd. Praha: Linde, a.s., 2002, s. 201.ISBN 807201352-1

se nezabývaly pouze kolaborantskou vichystickou vládou, ale i kolaborujícími novináři a umělci.

9. STRUKTURA PRACOVNÍCH AKCÍ NA RETRIBUCÍCH U NÁS

Beneš své názory na retribuce vyjádřil souhrnně již v roce 1942, a to jako reakci na podklady předem připravených návrhů Táborského⁶⁰. Vzhledem ke všem zmiňovaným okolnostem připravovaného dekretu, bylo zapotřebí, aby předseda Právní rady Beneš předpokládal, že dojde k rychlým změnám předmnichovské suverenity, a pak rada Procházka⁶¹ může ustanovit tři subkomise, které se zabývají trestním právem hmotným i procesním a to v důsledku zavedení mimořádných soudů a dále i mezinárodní právo s možností vydat osobu k potrestání do zahraničí. Beneš mohl retribuční dekret podepsat již v roce 1942 v Londýně, avšak neudělal to, protože chtěl přiměřeně reagovat na danou situaci v naší zemi.⁶² Vzhledem k neustálým konfliktům se vztahem k přijetí či nepřijetí vydat určitou osobu k potrestání hovořily významné špičky našeho exilu a započaly s přípravami prvních návrhů retribučního dekretu. Řada sporů vyvolala při diskusi o retribučních Šrámkovu reakci, podle níž nedal o osnově hlasovat, a po skončení debat se muselo následně přepracovat vše, co bylo do té doby připraveno. Přepracovaný dokument v bodech zaslal prezident na přezkoumání. Připomeňme, že porady na přezkum proběhly v šesti setkáních a byly vyčerpávající. Hlavní představitel a iniciátor Státní správy Klecanda⁶³ onemocněl. Schůze proběhly od 3. 12. 1943 – 2. 2. 1944, poté byla pauza, a tak porady započaly s činností až 26. 6. 1944. Osnova dokumentu byla připravena demokraty. Tigríd hovořil o nedokonalém zpracování listiny, a tak ji neschvaloval. Hlavní připomínky k návrhu byly k stannému charakteru soudů a okolnosti, že zákon nepřipouští žádný opravný prostředek proti výroku soudu. Přesto musíme konstatovat, že mimořádné lidové soudy měly povahu stanných soudů: „nepřipouštět žádného opravného prostředku proti výrokům lidových soudů bylo tedy vyjádřením původce zákona soudit přísně a neúprosně vinu, která je vinou proti cti a dobrému jménu celého národa.“⁶⁴

⁶⁰ VONDROVÁ, J. Češi s sudetoněmecká otázka 1939-1945., 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994, s.135. ISBN 80-85864-05-3.

⁶¹ Adolf Procházka byl český a československý právník. Vykonával funkci poslance v Prozatímním Národním shromáždění od roku 1945-1946. Poté působil jako poslanec v Ústavodárném Národním shromáždění. Zastával funkci ministr zdravotnictví od roku 1945 do roku 1948. Byl manželem lidovecké političky Heleny Koželuhové.

⁶² JARKOVSKÁ, L. Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945 – 1948 na Královéhradecku., 1.vyd. Praha: Prostor, 2008, s.15. ISBN 978 -80 – 7260 – 206 - 3

⁶³ Vladimír Klecanda byl českým a československým archivářem, členem druhého odboje zahraničního i domácího a po roce 1945 se stal poslancem prozatímního Národního shromáždění.

⁶⁴ BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 26. ISBN 80-86101-07-X

K volbě nepřijetí retribucí v Londýně se vyjadřovaly i významné osobnosti české politiky jako např. Feierabend⁶⁵, ministr v době války (nesouhlas s některými body připravované retribuice), který přijal za svou myšlenku bratra Edvarda Beneše Ondřeje, jenž označil celý systém retribucí za nespravedlivý.⁶⁶ Feierabend hovořil o retribučním soudnictví jako by šlo o politickou hru komunistů, a tak jim vytýkal u „malého retribučního dekretu“ málo textu – pouhé 4§, lidovost retribučních tribunálů. Jeho kritika se upínala především na svévoli při vynášení trestů. O špatném přístupu se zmínil i významný politik Tigrid, jenž popsal situaci jako zápas mezi demokratickými a politickými nedemokratickými snahami, avšak vítězstvím se mohli pyšnit komunisté, tedy nedemokratické síly našeho státu poválečného Československa. K možnosti přijetí retribucí v Londýně byl skeptický i Moravec. Působil jako šéf zpravodajů, proto mohl označit situaci za neúnosnou a charakterizoval ji: jako reakci komunistů, kteří se chtěli vypořádat s nepohodlnými lidmi. Hejl definoval retribuice jako „systému stanného práva“, jenž konkretizuje podobu retribucí jako odplatu, můžeme konstatovat, že přímo vychází z latinského slova - re tribuere – česky oplatit.

Měli bychom uvést i politické představitele, kteří se naopak vyjadřovali pro retribuice a snažili se předejít veškerým vášním nacházejících se v blízkosti vzniku dekretů. Kdo byli obhájci retribucí? Odpovědí je, že jsou to především vládní činitelé připravující dekry, např. pohovořme o Stránském. Stránský byl pověřen vytvořit retribuční podklad pro dekret prezidenta republiky, kde by vláda vydala zákon proti nacistům. Domov i exil vyžadoval, aby byly přesně určeny činy, za které budou stíháni provinilci z řad německého či maďarského obyvatelstva, ale samozřejmě i lidé české či slovenské národnosti provinivší se proti národní cti nebo udavačstvím atd. Vlivem těchto okolností pracoval Stránský na osnově retribučního dekretu, jenž poté odevzdal Benešovi. Prezident musel požádat Státní radu o poradní zprávu k osnově, kterou připravil Stránský. Osnova byla projednávána v šesti schůzích.

Vyjadřoval přesvědčení, že: „Není na světě člověk ten, by se zachoval lidem všem – říkávala babička. Ani mimořádné lidové soudy, ani národní soud se všem nezachovají. Jedněm se budou jejich nálezy zdát příliš mírné, jiným budou kruté. Lidé něžných a příliš rychle odpouštějících a zapomínajících srdcí ať pamatují, že zdraví národa má své zákony a že po milosrdných ranhojičích zůstávají hnisající rány. Lidé srdcí ocelových ať myslí na ty lítostnější a ať pamatují, že

⁶⁵ Ladislav Karel Feierabend byl českým a československým meziválečným národospodářem, představitelem prvorepublikové politiky – agrárník. Po válce se stal národním socialistou a byl členem protektorátní i exilové vlády, a tak se vyjadřoval negativně proti retribučním, protože měl primárně strach sám o sebe.

⁶⁶ BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1998,s. 12. ISBN 80-86101-07-X

vrcholný účel národní odplaty jest, aby se národní jednota utvořila a ne rozpoltila^{67c}

Daleko jasněji vystupoval pro retribuce Drtina (nastoupil po Stránském) jako ministr spravedlnosti a přednesl svou řeč před poslanci Ústavodárného Národního shromáždění: „Přehlížeje závěrem činnost retribučního soudnictví v jeho celku, mohu s plnou odpovědností svého úřadu znovu opakovat, že splnilo svědomitě, pokud bylo v lidských silách, a úplně svůj úkol.“⁶⁸ Nelze nezmínit Langra, který řekl velmi zásadní výpověď k celé diskusi o možnostech přijetí či nepřijetí retribucí: „ Nemohli jsme nikdy také spojovat retribuce se svým bojem, který vedeme za lepší a spravedlivější společenský řád.“⁶⁹ Benešovi zase bylo vyčítáno v souvislosti s dekrety retribučními, že jsou neurčité, a tak zprostředkujeme poslední myšlenku tehdejšího komunistického politika Laštovičky, který napsal: „ fronta sabotérů národního boje činila vše možné, aby uchránila od úderu kolaborující české fabrikanty a statkáře...Retribuční dekret nemohl se proto stát za války tím, čím být mohl a měl, tj. významným nástrojem národně osvobozenického boje.“⁷⁰ Měli bychom zmínit jistě mnoho dalších tehdejších politických představitelů, kteří prosazovali své představy o společnosti např. poválečný ministr vnitra Nosek: „Na složení národních a lidových soudů má uplatnit svůj vliv samotný lid. Mají v nich zasedati osoby navržené Národními výbory. Lidové a národní soudy mají soudit podle stanného práva^{71c}.“⁷² Již v Košicích seznámil Gottwald přítomné zcela otevřeně o svých záměrech s ohledem na retribuční dekrety. Pravdou zůstává, že národní výbory se staly jakýmsi kolbištěm revolučního boje. Situaci se snažil mírnit prezident Beneš, a proto ve svých projevech hovořil o spravedlnosti, která musí být naplněna, ale nesmíme zapomínat na to, že neusilujeme pouze o mstu ale i o odplatu. Publicista Peroutka zastával velmi nekompromisní stanovisko, jež považovalo retribuce za „důležitou součást naší národní výchovy.“⁷³ Retribuční zákony bychom mohli

⁶⁷ BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1. vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 12. ISBN 80-86101-07-X

⁶⁸ Tamtéž, s. 13

⁶⁹ ÚNS RČS, Stenoprotokol, 63. schůze.

⁷⁰ BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1. vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 12. ISBN 80-86101-07-X

⁷¹ Stanné právo je mimořádné opatření státní moci v oblasti trestního práva, používá se pouze ve výjimečných případech např. války či živelné pohromy. Jsou omezena občanská práva s cílem odstrašit od některých trestných činů v této době rozmáhajících se.

⁷² BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1. vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s.12. ISBN 80-86101-07-X

⁷³ BORÁK, M. Spravedlnost proti dekretu., 1. vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 13. ISBN 80-86101-07-X

rozmělnit, na „velký retribuční dekret“⁷⁴ a „malý retribuční dekret“⁷⁵. Dekret č. 138/1945 Sb. pojednává o provinění proti národní cti, jenž byl uzákoněn 26. 11. 1945. Dekret o trestání provinění proti národní cti byl pojmenován jako „malý retribuční dekret“, což zřejmě trochu připomínalo „mimořádný vágní předpis.“⁷⁶ Prostřednictvím výše popsaného dekretu měly národní výbory pojednou nevýslovnou moc nad mnohými lidmi v naší poválečné zemi. Orgány začaly vykonávat činnost, která příslušela pouze soudům, a tudíž by ji měli provádět pouze - profesionální soudci. Národní výbory mohly zbavit osobu volebního práva, mohly osobě odepřít vydat „osvědčení o národní spolehlivosti“⁷⁷. V důsledku obrovské moci komisařů národních výborů bylo uskutečněno mnoho nespravedlností a přehmatů, jež se poté velice složitě obhajovaly či urovnávaly. V nastaveném systému bylo velmi složité odhalit pomocí trestní nalézací komise skutečné viníky, a tak v pomyslném síti spravedlnosti uvízly i osoby neprovinivší se proti „národní spolehlivosti“⁷⁸ jen vlivem okolností byly tyto osoby nepohodlné. Povětšinou komisaři si vyřizovali osobní účty z předchozího období. Od jara do léta 1945 se pomalu začaly rozbíhat procesy před lidovými soudy, které řešily osoby obviněné dle dekretu retribučního č. 16/1945 Sb.⁷⁹ Pravdou zůstává, že řada lidí vůbec nebyla obeznámena, s tím z čeho je obviňují. Věznice byly přeplněné, a tudíž docházelo i k pozvolnému propouštění některých osob na svobodu, protože vzhledem k okolnostem nebylo dostatečné množství důkazů pro další držení těchto lidí. Na některá propuštění zase reagovali lidé tím, že oni sami vytvoří lidovou odvetu, uveďme příklad - tajemník KSČ varoval komisi před tím, že dělníci by mohli propuštěného továrníka ubít sami, protože se domnívají, že je skutečně vinný.

⁷⁴ Č.16/1945 Sb. definuje čtyři okruhy zločinů: zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a §11 udavačství: „*O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojíti zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene...*“

⁷⁵ „Malý retribuční dekret“ byl dán 4§ oproti „velkému retribučnímu dekretu“, jenž byl koncipován tři roky a byl sestaven z 34§.

⁷⁶ Tamtéž, s. 250

⁷⁷ Osvědčení „národní spolehlivosti“ opravňovalo držitele k různým činnostem spojeným s funkcemi na národních výborech.

⁷⁸ Národní spolehlivost pojem spojován s „malým retribučním dekretem“, kde byly řešeny menší prohřešky o potrestání viníků, o některých provinění proti národní cti“. Oproti tomu existoval pojem „občanská čest“- což korespondovalo s „dekret prezident republiky č. 16/1945 Sb. Pokud někdo ztratit tzv. „občanskou čest“ na nějakou dobu nebo zcela - neměl volební právo a nesměl vykonávat tzv. volná zaměstnání-např. vzdělávat.

⁷⁹ „velký retribuční dekret“ determinoval čtyři kategorie skutkových podstat trestných činů: zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství.

Vládní činitelé s velkým retribučním dekretem měli mnoho potíží, které neustále ve svých dlouhých debatách analyzovali, a tak příprava zabrala dlouhé období. Oproti tomu malý retribuční dekret byl vypracován za jediný večer. Další den byl vyhlášen. Veškeré skutečné podklady pro vznik malého retribučního dekretu byly dány i tehdejšími denními tiskem, který uvedl: „ Dekret o ochraně národní cti postihuje však i jiné viníky, zejména pak značný počet těch, kteří byli zajištěni a nemohou podle retribučního dekretu být postaveni před lidový soud.“⁸⁰ Obsahem malého retribučního dekretu byly jen 4 §, ale velký měl v syžetu 34 §.

Dekret č. 138/1945 Sb. první odstavce §1 hovoří o charakteristice zločinu a vzápětí řeší i trest. Pokud obviněný nevlastnil vůbec nic, a tedy nemohl uhradit výši pokuty, mohl mu NV vyměřit náhradou vězení. Obviněný byl uvězněn, ale doba před určením doby věznění - vazba - se mu také počítala do trestu, a tedy byla posléze odečtena. Malý retribuční dekret vymezuje další pojem, což je promlčení lhůty⁸¹, kdy mohou viníka potrestat.

Samozřejmostí té doby bylo, že řada politiků se vyjadřovala k retribučním, a proto vyjádřila svůj názor lidovecká politička Koželuhová. Řekla: „A chce-li někdo z tohoto dekretu vyvodit, co je národní cítění, pak je kouzelník.“⁸² § 1 ods. 3 „ Směrnice, které v této věci vydá ministr vnitra, jsou pro národní výbory závazné.“⁸³

Právní teorie popisovala skutky s ohledem na velký retribuční dekret, které by nemohly být postiženy, a tak dle malého retribučního dekretu vykonávaly okresní národní výbory (ONV) soudní moc. Mohly trestat jedním rokem vězení, pokutou do milionu korun nebo veřejnou domluvou.⁸⁴ Zajímavostí je, že tresty mohly být kumulovány, a to tak, že bylo několik druhů trestů dohromady: např. vězení i pokutu (dvěma tresty nebo všemi třemi tresty zároveň, jak to vyplývá z § 1 odstavce 1)⁸⁵. Spojené tresty byly běžné, ale nesměly překročit délku trestu.

⁸⁰ PEROUTKA, Svobodné slovo.

⁸¹ Promlčení lhůty bylo dobou stanovenou na půl roku, kdy došlo k provinění, a to v den spáchání zločinu nebo v době, kdy vznikl dekret.

⁸² FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1. vyd. Praha: Academia, 2010, s. 83. ISBN 987-80-200-1838-0

⁸³ Tamtéž, s. 253

⁸⁴ KUKLÍK, J. Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů., 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2002, s. 201. ISBN 807201352-1

⁸⁵ Dekret č. 138/1945 Sb. §1 ods. 1) „...nepřístojným chováním , urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán-nejde-li o čin soudně trestný -okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1 000 000 Kč. Nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi tresty.“

Pokud došlo ke kumulaci trestu, muselo to být koncipováno tak, aby nepřesáhly tresty danou povolenou hranici vězení do jednoho roku.

K dekretu byly dále vydány směrnice, podle kterých národní výbory postupovaly. Systém státní správy vyřešil 135 000 trestů dle dekretu 138/1945 Sb. § 1 ods. 1. Velké množství občanů bylo uvězněno a prošetřeno, následně propuštěno, ale k procesu nedošlo.⁸⁶

Beneš podepsal dekret o retribučních, ale vláda chtěla ještě některé sporné body analyzovat, a tak začaly probíhat polemiky nad tématem retribuční soudnictví. Nebylo však přesně vymezeno, jak situaci řešit, a tak: „...olomoucký národní výbor vydal vlastní pravidla zatýkání na konci května 1945. Byl to velký červený plakát, který vyzýval obyvatelstvo v okrese, aby udávalo válečné zločince, zrádce a kolaboranty, a požadoval potrestání následujících skupin obyvatelstva...“⁸⁷

Nutno říci, že pouze prostřednictvím „červeného plakátu“⁸⁸ nebylo konáno spravedlnosti za dost, a tak i přesto, že byl vydán a platil, existovaly přehmaty, a tak komise pozavírali „viníky“, proti nimž byly minimální nebo žádné řádné důkazy. Přesto bylo zatčeno asi 3000 osob, obviněno 60. NV se chovaly jako samovládci a mnohdy bylo patrné, že si dotvářely mocenskou strukturu: prozatímní veřejná bezpečnost (posléze sbor veřejné bezpečnosti) – revoluční gardy – a neposlední řadě vojsko – poslední článkem tehdejší mocenské struktury byly tábory, kam umístili zrádce a kolaboranty atd. Byla vydána vládní zpráva, která byla důkazem, že o venkově nebyly známy žádné informace, a tedy o místních národních výborech a jejich činnostech nevěděli nic.⁸⁹

⁸⁶ FROMMER, B. Národní očista. Retribuce v poválečném Československu., 1. vyd., Praha: Academia, 2010, s. 22. ISBN 978-80-200-1838-0

⁸⁷ FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa., 1.vyd. Praha: Academia, 2010, s.83. ISBN 987-80-200-1838-0

„... 1. Všichni hitlerovští váleční provinilci z řad německého obyvatelstva...provinili proti českému pracujícímu lidu

2. Všichni zrádci českých bankovních, průmyslových, obchodních...skrytě nebo veřejně a se zvláštní horlivostí dali se do služeb německých okupantů...

3. Všichni keřasi a konjunkturalisté...na účet čes. národa obohatili...

4. Všichni ostatní zrádci, kolaboranti a veřejní i skrytí fašisté z řad českého obyvatelstva...

⁸⁸ FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa., 1. vyd. Praha: Academia, 2010, s.84. ISBN 987-80-200-1838-0

⁸⁹ STANĚK, T. Tábory v českých zemích 1945 – 1948., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1996, s. 41, ISBN 80-90207-507

Velký počet lidí, kteří se potýkali s označením kolaborant či zrádce, muselo být pozavíráno do různých zařízení tzv. integračních táborů, poněvadž okresní věznice nestačily. Staněk tvrdí, že existovala asi 500 táborů, např. na Pankráci v té době bylo zatčeno 4000 lidí, v celé Praze 20 000 osob (na našem území bylo 69 000 vězňů, z toho 8275 mělo českou národnost).⁹⁰ Ministerstvo vnitra reagovalo neustálými výzvami směrem k národním výborům, aby NV ustaly ve své „bohulibé“ činnosti a aby se snažily vnímat směrnice, a postupovat tak podle nich. Nutno říci, že národní výbory dále postupovaly ve své samovládě. Mnohé postupy tehdejších národních výborů byly označovány jako metody SS jednotek při vyšetřování. Tábory měly své dozorce, kteří byli vybráni z revolučních gard, partyzánů, milicionářů a občas vojáků Rudé armády.⁹¹

NV se pokoušely o návrat právního řádu v našem poválečném uspořádání, i když si byly vědomy svých chyb z předešlého období. NV v Třebíči se rozhodl skoncovat s persekucemi, a tak ustanovil, že v této době od 11. 5. 1945 nechce žádné živelné akce vůči kolaborantům, zrádcům a pomahačům.⁹² Propojenost KVP a retribucí je dáno náhledem do přípravného úsilí vzniku naší suverenity, a tak bychom měli upozornit na jednání o novém znění dekretu již v Londýně. Retribuce bylo nutné řešit, a tudíž se vláda rozhodla 28. 4. 1945, že musí řešit situaci na poválečném území. V tomto bodě došlo k jistým potížím, protože slovenská národní rada chtěla vydat své dekrety.

Hledejme za klidným přístupem demokratických politiků spíše stranické třenice uvnitř vlády, pročež připustíme zřejmé obavy z možných lidových bouří, které proběhly na různých místech, jako např. Hradec Králové či Kralupy atd. Stránský byl jeden z hlavních politiků doby, a přesto zastával velmi smířlivý postoj k dekretu č. 138/1945 Sb. Možná, že k tomu bylo napomoženo i tím, že byl vydán další č. 137/1945 Sb. Výše uvedený dekret obsahoval povinnost, že pokud vězně do 30 dnů neobžalují, musí ho pustit na svobodu. Z celého úseku vyplývá, že tehdejší politikové nechtěli sami sebe dávat všanc (pokusili se o právní prostředky své vlastní ochrany proti stěžovatelům).

10. KRÁTKÝ EXKURZ DEKRETEM Č. 16/1945SB.

⁹⁰ Tamtéž, s. 41

⁹¹ FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa, 1.vyd. Praha: Academia, 2010, s.83. ISBN 987-80-200-1838-0

„O jednom obzvláště krutém dozorcí, podezřelém z vraždění Němců, se později zjistilo, že býval slovenským fašistou, který se úspěšně ukryl před retribuční spravedlností.“

⁹² FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa, 1.vyd. Praha: Academia, 2010, s.83. ISBN 987-80-200-1838-0

Výše uvedený dekret přesně vymezoval pomocí hlavy I. § 1: zločiny proti státu, zločiny byly vymezeny podle zákona ze dne 19. 3. 1923, č. 50/1923 Sb.: úkladů o republiku..., § 2 popisoval členy fašistických organizací, kteří by měli být potrestáni těžkým žalářem, od 5 – 20 let. § 3 analyzoval osoby, které propagovaly fašismus či nacismus. Zločiny proti osobám § 5 odstavec 1 byl vymezen jako, že někdo se dopustil tohoto: dle trestního zákona ze dne 27. 5. 1852 – č. 117 ř. z. – zločinu veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95)... podle trestního zákona čl. V/1878 zločinu vraždy (§ 278) ... zločiny proti osobám §§ 5 – 7, zločiny proti majetku §§ 8 – 10, udavačství § 11. Hlava II. definuje mimořádné lidové soudy § 21a určuje složení mimořádných lidových soudů §§ 22 -23. § 24 determinuje veřejného žalobce. § 25 – 31 charakterizuje průběh celého procesu u mimořádného lidového soudu. § 32 – 34 se věnují ustanovením přechodným a závěrečným.

11. „MALÝ RETRIBUČNÍ DEKRET“

Košický vládní program odpovídá pouze jediným odstavcem článku IX., který vymezuje „malý retribuční dekret“. Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých proviněních proti národní cti ze dne 27. října 1945 („malý retribuční dekret“) je ustanovením, které ve svých 4 § definuje v § 1 odstavci 1 toho, kdo podle § 18 dekretu prezidenta ze dne 16. 6. 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců... se bude chovat špatně, a to tak, že chování výše popisované osoby by určitým způsobem budilo veřejné pohoršení, tak bude dotyčná osoba potrestána. Pokud nejde o čin soudně trestný, může výši trestu odměřit okresní národní výbor, který stanoví přiměřenou výši trestu. Trest se pohybuje v rozmezí jednoho roku, kdy je obviněný zavřen ve vězení nebo pokutou podle výše majetku až do 1.000 000,- nebo veřejným pokáráním. Trest může být jeden nebo mohou být kumulovány dva tresty nebo dokonce tři.

Odstavec 2) vyměřoval výši trestu a přesně určoval, jak trest může být modifikován na jednotlivce. Odstavec 3) popisoval směrnice, jež byly vydány ministerstvem a byly závazné pro národní výbory. § 2 hovoří o započitatelné době, v níž byl pachatel zajištěn. § 3 činy se zamlčují po 6 měsících – promlčecí doba se počítá dnem, kdy byl čin spáchán. U činu spáchaných před účinností tohoto dekretu – dnem počátku jeho účinnosti.⁹³ § 4 vyjadřoval možnosti platnosti našem území. Malý retribuční dekret byl vytvořen za jeden večer, a proto musel být doplněn o směrnici, jež by uváděla dekret o některých proviněních proti národní cti do účinnosti.

Směrnice byly vydána 26. 11. 1945 – č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu č. 138/1945 Sb. § 1, odst. 3 č. 138/1945 Sb. § 1, odst. 2) vládní nař. 5. 5. 1945. Č. 4 Sb. – o volbě a pravomoci národních výborů – vládní nař. 7. 8. 1945. Odst. 1 popisuje nutnost veřejné a konečné očisty, a tak zavádí bezpečnostní komise, jež budou

⁹³ <dekret č. 138/1945 Sb.>

fungovat pod místním národním výborem. NV a potažmo bezpečnostní komise bude shromažďovat veškerá udání, jenž se bude týkat obce. Mohou bezpečnostní komise zasahovat ještě v případech, že budou mít podezření trestného činu. Odst.1) písmene a) dle dekretu č. 16/1945 Sb. nebo č. 17/1945 Sb. a dále písmene b) řešící „malý retribuční dekret“. Odst.2) definoval průběh jednání, nejprve udání bude dáno bezpečnostní komisi u místního národního výboru, pak bude předáno bezpečnostní komisi u okresního národního výboru. Odst. 3) v době šetření se stane, že bezpečnostní komise zjistí, že se jedná o trestný čin, a tak předá spis soudu. Odst. 4) definuje skutkovou podstatu trestného činu podle dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. Veškeré šetření provede bezpečnostní komise okresního národního výboru. Případy budou posléze předloženy trestní nalézací komisi. Odst. 5) charakterizuje osoby, které mohou být souzeny dle dekretu č. 138/1945 Sb. odst. 6 vymezoval dobu zvýšené ohrožení republiky od 21. 5. 1938 – do dne určeného vládním nařízením. Odst. 7 při podezření z výše uvedeného trestného činu by neměla být zajišťovací vazba přípustná. Odst. 8 vymezuje trestní řízení tak, že příslušný okresní národní výbor by měl zavést řízení proti viníkovi z oblasti, která přísluší okresu. Není-li zavedeno řízení přímo v místě, kde byl čin spáchán, měl by nejprve nabýt vědomosti národní výbor, že byl trestný čin spáchán.

Odst. 9) určuje, kdo bude vyšetřovat osoby obvinění z trestného činu v souvislosti s národní očistou. Definiuje počet členů trestní komise nalézací, které vyšetřovala celý případ. Odst. 9 hovoří o tom, že je nezbytné, aby alespoň jeden člen měl vzdělání v právu – doktorát z práva nebo alespoň složené všechny předepsané státní zkoušky. Bylo nutné, aby bylo vše řádně prošetřeno, aby obviněný se nemohl odvolávat, a tak napadat výsledek trestní komise nalézací.

Odst. 10) determinuje nevhodné chování, které by se mělo trestat podle výše zmiňovaného dekretu prezidenta republiky č.138/1945 Sb. Odst. 10) písmene a)hovoří o podpoře německého či maďarského obyvatelstva naším obyvatelstvem, b)členství našich obyvatel ve fašistických organizacích, c) vysvětluje možnost podpory fašismu naším obyvatelstvem, d) podpora fašistů od našich lidí, e) odborná pomoc fašistům, f) úplaty pro fašisty nebo chtění vyznamenání od německých potentátů, g)zneužívání postavení vedoucích h)přátelství či zneužívání překračující míru nutnosti, ch) týrání našich lidí, protože se chtěli zalíbit okupantům

Odst. 11) předkládal to, co je považováno za veřejné pohoršení, a proto výše uvedené veřejné pohoršení nemuselo mít povahu skutkové podstaty jako v odst. 10) písmene a – d, f), g) h). Je zřejmé, že bylo nutno zjistit skutkovou podstatu trestného činu a to pomocí důkazů, které mohly být nápomocny trestní komisi nalézací. Jako např. výslech osob, které žily v blízkosti obviněného.

Odst. 12) hovořil o možnosti, kdy molo být odvoláno tedy pozastaveno řízení. Hovoříme o tom, že pokud byl čin proveden pod tlakem nebo učinil čin pod dojmem, že prospěje českému lidu, byl

ihned propuštěn. Nelze použít výše popisovaný odstavec, pokud se jedná o škodu, která převyšuje dobrý skutek vykonavší pachatelem.

Odst. 13) popisuje nutnost rychle provést veškeré administrativní úkony, protože se může stát, že činy mohou být promlčeny podle ustanovení §1, odst. 4 nebo §5 vládního nařízení ze dne 5.5.1945, č. 4 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění vl.n. 7.8.1945, č. 44 Sb.

Odst. 14) přesně vymezuje trest dle míry zavinění: veřejné pokárání, pokuta, pokuta a veřejné pokárání, vězení, vězení a veřejný pokárání, pokuta a vězení, pokuta, vězení a veřejné pokárání

odst. 15) definuje trest veřejného pokárání, a to tak, že bude případ vyřešen a právoplatný nález bude vyvěšen nebo bude jiným způsobem veřejně pokárán (veřejně bude vyhlášen jako viník dle dekretu č. 138/1945 Sb. v obci, kde čin spáchal).

Odst. 16) přesně určoval, jak bude vnímán trest dvojí, a to spojení pokuty a trest na svobodě. Trest na svobodě s náhradním trestem vězení nesmí přesahovat jeden rok.

Odst. 17) :Trestný nález byl vydán písemně, odůvodněn, opatřen poučením o opravném prostředku. O odvolání rozhodl Zemský národní výbor. Trest mohl být vykonán, až nabyl právní moc trestní nález.

Odst. 18) směrnice je závazná pro národní výbory. Příloha ke směrnici byla tvořena seznamem fašistických organizací.

12. CÍL DEKRETŮ

Cílem dekretů bylo potrestat zrádce, kolaboranty i pomahače. „Malý retribuční dekret“ retroaktivně postihl další činy jako např. členství v různých fašistických organizacích, formy propagace fašistického aparátu – např. šití říšské vlajky, nacistický pozdrav – trestné činy, jež se řešily před trestní komisí nalézací u Okresního národního výboru v Jihlavě, jež patřily ne do trestního práva. Účelem „malého retribučního dekretu“ bylo potrestat zločiny, které nebyly tak závažné, aby byly řešeny soudně pomocí mimořádných lidových soudů. Výše uvedený retribuční dekret spadl do správního práva. Vláda chtěla, aby byly všechny zločiny potrestány, a tak pověřila ministerstvo vnitra a spravedlnosti, aby připravily podklady pro dekreta, kterými bychom zúčtovali s kolaboranty, zrádci, pomahači atd.

13. ÚKOLEM DEKRETU Č.138/1945 SB.

Naším úkolem je hovořit o dekretu č. 138/1945 Sb. Dekret vymezil pravomoci národních výborů a jejich moc rozšířil natolik, že okresní národní výbory mohly trestat určitá provinění proti národní cti.

Dekret byl podvkrát doplňován a jeho působnost skončila 4. 5. 1945. Byl to poslední den, kdy mohlo být zahájeno trestní řízení proti

dotyčného. Samozřejmě, že zůstaly některé případy nedořešeny, a tak je okresní národní výbory podstoupily soudům, aby je mohly dořešit. Účinnost dekretu byla znovu zahájena 25. 3. 1948 č. 34/1948 Sb. o revizi trestního řízení v některých případech. Po březnu mohly opět národní výbory prošetřovat neuzavřené případy, mohly otevírat zavřené případy a ty mohly revidovat. Zákon trval do 31. 12. 1948.

Předmětem stíhání bylo:

nepřístojné chování – bylo takové, které by ohrožovalo veřejný pořádek, klid, mrav, slušnost⁹⁴, veřejné pohoršení – vyjadřovalo, ohrožení v oblasti náboženského cítění, mravopočestnosti, provinění proti národní cti – pojem byl přebrán z dekretu č. 105/1945 Sb., očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. Doba zvýšeného ohrožení je od 21. 5. 1938 do 31. 12. 1946. Činy spáchané před vyhlášením dekretu 27. 10. 1945 byly po šesti měsících promlčenými.

14. PŘÍSLUŠNOST VĚCNÁ, PŘÍSLUŠNOST MÍSTNÍ

Byly vytvořeny trestní komise nalézací, které byly povinny prošetřovat případ z pověření národního výboru. Zvláštní komise byly vytvářeny podle speciálních právních předpisů a u každého okresního národního výboru jich bylo vytvořeno několik.

Úkolem trestní komise nalézací bylo přijmout odňatý případ od mimořádného lidového soudu, veřejného žalobce, uzavřený případ od očistné komise. Trestní komise nalézací ho musela posoudit z hlediska provinění proti národní cti. Komise pracovala s důkazy, které shromáždila pomocí popsanych institucí. Mohla požádat i o došetření Sbor národní bezpečnosti. Trestní komise nalézací mohla vydat nález jen tehdy, když vyslechla obviněného. Vyslýcháný byl prošetřován komisí, skládající se ze čtyř členů. Dekret platil pouze pro české země a na Slovensku řešila Slovenská národní rada stejně všechny činy, jak ty závažné, tak ty méně závažné. Pokud bylo zahájeno šetření, tak vyšetřovala komise, kde byl skutek spáchán. V krajním případě komise, která se o skutku dozvěděla jako první.

15. TRESTNÍ KOMISE NALÉZACÍ

Trestní komise nalézací si často konkurovaly s očistnými komisemi, poněvadž někdy skutky hodnotily podobně. Pozdější úpravou bylo konstatováno, že trestní nalézací komise mohou řešit případ, až skončí práci na případu očistné komise. Pokud byl případ sporný, zda se jedná o čin dle velkého či malého retribučního dekretu musel spor rozhodnou veřejný obhájce.

⁹⁴ <www. Iuridictum.cz>

Pokud byla komise rozhodnuta, byl vydán verdikt, mohl se příslušný viník odvolat k příslušnému zemskému národnímu výboru – Praha, Brno, expozitura Ostrava.

16. TRESTY

Trestní komise nalézací rozhodovaly o vině či nevině nadpoloviční většinou hlasů za přítomnosti alespoň nadpoloviční většiny hlasů. Obviněný buď byl vinný - potrestán, vinný – s upuštěním trestu, zproštěn obvinění. Trestní komise musely i případ zastavit, protože dotyčný zemřel či byl odsunut.

17. ZÁKLADNÍ TRESTY

Základní tresty byly trest vězení až do jednoho roku – viník nastoupil trest u okresního či krajského soudu, a to v nucených oddílech. Povětšinou byla započítána i doba ve vyšetřovací vazbě, ale to i přes výslovný zákaz popisovaný v dekretu.

Druhým trestem byla pokuta, jež byla dávana tak, aby odrážela majetkové poměry zadrženého. Pokud neměl viník peníze, pak nahradil trest pokuty vězení, ale stále byla dodržována doba jednoho roku. Pokuty byly kompetencí okresních národních výborů.

18. VEŘEJNÉ POKÁRÁNÍ

Veřejné pokárání tvořilo poslední trest ve výčtu trestů s ohledem na „malý retribuční dekret“. Průběh provedení trestu byl velmi tvrdý, protože viník byl i jeho trestní nález byl veřejně vyvěšen či jeho trestní nález byl veřejně oznámen v místním rozhlasu, nebo bylo vše uvedeno v tisku. Pravdou je, že někteří komisaři uveřejnily trestní nálezy dříve, než byl proces skončen.

Uvedli jsme výčet základních trestů, ale existovaly následné tresty související s dalším formálním postihem jako např. konfiskace a další postihy jako problematické zapojení do práce ve státní službě. Byly zasílány seznamy viníků na úřad, aby tito pomohli při pracích na polnostech. Odsouzený neměl právo získat půdu, ale byla odsouzenému půda konfiskována.

19. ÚČEL DEKRETŮ

Dekrety nebyly koncipovány pouze proti fyzickým osobám, ale i proti právnickým osobám. Pokud hovoříme o právnických osobách, tak musíme uvést německý či maďarský stát, ale na druhou stranu připomeňme, že v dekretu je hovor stočen na kolaboranty, pomahače či zrádce, což splňuje podmínku pouze pro fyzické osoby. Nutno říci, že aplikací konkrétních případů bylo zřetelné, že celý proces retribucí je obklopen dávkou emocí. Docházelo k chybám uplatňování práva živelným způsobem, a tudíž docházelo k omylům a mylným závěrům některých případů, přesto nemůžeme připustit, že by měly být dekreta prezidenta republiky zrušeny. Československé centrální vedení moci chtělo řešit bezpráví, a tak vydalo Úřední list, v němž ukotvuje

výjimky.⁹⁵ Vymezení pojmu bylo vztaženo na lidi vracející se z koncentračního tábora, na lidi prokazující činnost pro národ v době Protektorátu Čechy a Morava, poslední skupinu obyvatel tvořili zaměstnanci, kteří pracovali k udržení továrny pro vlast. Pokud se výše uvedené osoby nacházely v určité lokalitě, byly povinny orgány (máme na mysli: národní výbor, správní komisi či fungující prozatímní bezpečnostní složky) zodpovědné za osoby popsané ve výjimce nést plnou zodpovědnost. Z toho vyplývá, že je nezbytné zajistit jejich ochranu i bezpečnost, a to neprodleně. Vzhledem k výše vyjádřeným okolnostem byl vydán zvláštní dekret č. 38/1945 Sb. (z 31. 7. 1945 o přísném potrestání drancování).⁹⁶ Dekret vymezil přísný trest za drancování: 1) 5 – 10 let těžkého žaláře, 2) 10 – 20 těžkého žaláře, poslední variantou z výčtu trestů bylo doživotí.⁹⁷

Výsledkem snah všech retribučních zákonů bylo umožnit potrestat válečné zločiny, ale musíme konstatovat, že malý retribuční dekret omezil vliv centrálních orgánů a umožnil či zprostředkoval obrovskou moc národním výborům.⁹⁸ Mimořádné lidové soudy byly přímo

⁹⁵ KUKLÍK, J. Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů. 1. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 290. ISBN 807201352-1.

⁹⁶ Tamtéž, s.290

⁹⁷ Tamtéž, s. 290

⁹⁸ **Trestní komise nalézací (1946-1947) ONV v Jihlavě, MNV v Jihlavě, ONV v Jihlavě** : NO – 251 – III. 3/ 46 (proces započal 15.5.1945 a skončil 25.4. 1947)Č.j. M.D. – 251/ III. – 4- První formulář ve spisu uváděl věci týkající se zastavení řízení podle dekretu č. 138/45 Sb. V příloze bylo uvedeno, že trestní komise nalézací ONV v Jihlavě, řízení zastavuje pro nedostatek důkazů, a to dne 25.4. 1947. Trestní komise nalézací ONV v Jihlavě zapsala protokol: č.j. M.D. – 251/3 – III – 3/46. Výše uvedený dokument se zabíral ústním jednáním v trestní věci : obviněného F. Č. Jednalo se o provinění proti dekretu o národní cti č. 138/45 Sb. F.Č. pracoval jako správce velkostatku u statkáře D. L. Obviněný musel vypovídat před vyšetřovací komisí ONV v Jihlavě, a to podle pravdy udal veškeré známé informace. Obviněný byl zadržen a převezen do integračního tábora Horní Kosov u Jihlavy. Následoval další výslech obviněného F.Č., který byl vyslýchán jedním představitelem ONV – tento nebyl vystudovaný právník - a dále zde byl přítomen jeden svědek – který také neměl právníckého vzdělání. F.Č. (protokol z výslechu 27.3.1946 – předmětem výslechu je obvinění na základě dekretu prezidenta republiky ze dne 27.10.1945 – č.138/1945 Sb. o potrestání některých provinění proti národní cti) se obhajoval před vyšetřovací komisí, že není pravdou, že by se za války choval jako Němec. Pravdou je, že nechtěl, aby jeho dcera šla na práci do Říše (aby nebyla totálně nasazena), a tak intervenoval u velkostatkářů německého původu jako např.: V.B. i majitele velkostatku J.H., kde obviněný pracoval, a dokonce se snažil o pomoc u čelného úředníka Pozemkového úřadu v Praze B.E, který měl německou státní příslušnost, ale vše bylo zbytečné. Dcera stejně musela odcestovat do Říše. Jeho intervence u všech uvedených osob byly založeny na domněnce, že dcera je ročník 1924, a tedy by nemusela do Říše. Znal některé osoby, které nemusely odcestovat, a tak argumentoval tím, že někteří lidé narození ve stejném roce 1924 jako jeho dcera V.Č., neodcestovali do Říše, a tak upozornil např. na případ slečny : L.B., která neodcestovala do Říše. Zápis byl skončen, přečten a podepsán. V dalším protokolu vyšetřovací komise ONV pro lidový

soud 25.3.1946 uvedla informace o jeho osobě: ženatý, římsko-kat. vyz., údajně beztrestný, rodiče a jejich jména, majitel velkostatku a 50 000 v hotovosti, stará se o manželku, t.č. ve vyšetřovací vazbě krajského integračního tábora v Horním Kosově (pobočka věznice krajského soudu v Jihlavě).Následuje záznam z výslechu.

Do měsíce listopad 1938 vlastnil velkostatek na Podkarpatské Rusi. Ten získal prostřednictvím toho, že byl legionář Čes. legií. Při osamostatnění Slovenska, a to po vídeňských rozhodnutích, tj. v první polovině měsíce listopadu roku 1938 byl nucen statek opustit a veškerý movitý i nemovitý majetek tam zanechat. Obrátil jsem se proto znovu na Čes. legie, ale ty v té době nemohly pomoci, a tak jsem se pokusil požádat o pomoc Pozemkový úřad v Praze, a tak mi Pozemkovým úřadem bylo doporučeno podat si žádost, a ta byla kladně vyřízena.

Získal jsem místo v Táboře u německého vnuceného správce treuhander (v překladu znamená poručník) - H., ale majetek měl jiného původ. majitele (G. P.). Ihned mi bylo řečeno, že nesmím zasahovat do pravomocí německého správce. Já byl odpovědný za administrativní chod celého hospodářství. Nutno nastínit i další okolnosti vedoucí k zachycení celé tamější situace. Pozemkový úřad v Praze na tento velkostatek poslal vnuceného správce K.T., který byl zapsán i do pozemkových knih – zápis byl proveden soudně. Byl jsem místním správcem na statku (1.10.1939 – 28.9.1942). Do doby, kdy jsem byl zproštěn správy, protože se majitel dozvěděl, že jsem byl legionář. Uvádím, že jsem měl neustálé spory se německým správcem H., a dále chci říci, že jsem nikdy nesympatizoval s Němci. Další šetření proti F.Č. proběhlo v Dolních Kralovicích u Kutné Hory, protože obviněný byl za okupace správcem na velkostatku D. L., kde byl obviněn, že udal podřízené kvůli nedovolené porážce vepře.

Zahradník F.V. byl vyšetřován, protože byl povolán jako svědek celé kauzy. Na velkostatku byla dána také vnucená správa, a tak ji vedl Němec treuhandler - J.K. Poté se stal šafářem F.Č. tedy obviněný. V roce 1943 jsem si vyměnil s majitelem velkostatku D.L. prase za jeho sádelnatější prase, ale přebytek jsem vrátil majiteli, tedy těch 10 kg o které bylo prase těžší. V této době se vrátila manželka majitele D.L. z cest a vše viděla. Poté došlo k hádce mezi manželi, a tak paní majitelka velkostatku neváhala a ihned šla šafáři skutkovou podstatu nahlásit, a tak obviněný K.Č. řekl, že výměnu musí neprodleně nahlásit. Hned po třech až čtyřech dnech přišlo gestapo na kontrolu. Gestapo zjistilo, že je vše v pořádku. Všichni zatčení či postižení byli propuštěni. Dalším incidentem uvedeným ve spisu bylo: při sušení trav jsem se dověděl, že udání na gestapo provedla majitelka velkostatku, ale ne šafář.

Velitelství, stanice Soběslav, SNB č.j. 1014/46: Státní zastupitelství 27.3.1945 – vyšetřováno udání. Skutková podstata je přesně dána dle výnosu ministerstva v Praze ze dne 29.11.1945 č.j. Z/I. – 380 17/45 zastávat tuto funkci, a tak se dopustit vnuceného správcovství (treuhandler), což je považováno v době okupace za trestný čin dle §8 dekretu č.6/45 Sb. Vnucení správci měli provést germanizaci. Výpovědi svědků - probíhalo šetření proti správci F.Č. a byli předvoláni svědci, jedním z nich byl starosta Přehoře, kde obviněný působil. Starosta o správci hovořil jako o uvědomělém Čechovi. Lidový soud Tábor III. 25.3.1945 udal vyšetřující komisi pro lidový soud v Jihlavě do listu vlastníků statek Svoboda na Podkarpatské Rusi. Jako bývalý legionář nemohl najít práci, a proto se musel obrátit na státní pozemkový úřad, a tam mu doporučili obrátit se na vnuceného správce H. Poněvadž dle výnosu ministerstva vnitř v Praze musí být každý, o němž se zjistí, že v době okupace zastával funkci truhanfera – vnuceného správce – návrat do vyšetřovací vazby – F.Č. – dle sdělení vyšetřovací komise pro Lidový soud v Jihlavě.

ONV Ledeč N/S

Správce F.Č. u velkostatkáře Š. Vyšetřovací komise pro Lidový soud v Jihlavě vyšetřila, že legionář F.Č. se sice stýkal s Němci, ale přesto nic pro dceru nezajistil. Intervence byly zbytečné a jeho dceru V. Č. musela do Říše. 15. 5. 1945 Místní velitelství v Táboře vyslechli pana JUDr. F. S. Pan JUDr. F. S. jim sdělil: intervence pana F.Č. byly, a to přes německého představitele, ale stejně jeho dcera nebyla zproštěna a odcestovala do Říše. Sbor národní bezpečnost Svědek V. N. – poštovní, jmenovaný byv vyzván pravdomluvnosti a udává: Ve své výpovědi pohovořil o svém synovi, který musel odcestovat do říše, i když měl tuberu. Obviněného dcera měla intervence, ale nakonec také odcestovala. Dalším svědkem ve věci žalovaného správce statku byl JUC. V.K. Svědek vypovídal následovně. Přestože obviněný byl legionář, choval se jako cizinec. JUC V.K. podával informace jako bývalý tajemník Svazu zemědělství v Ledči N/S. Posledním svědkem byl JUDr. F. S. vypovídal podobně jako předchozí. Shrnutí – měli bychom vysledovat, že orgány v trestním řízení - Trestní komise nalézací, Vyšetřovací komise u ONV a SNB v součinnosti s Mimořádným lidovým soudem - po dvou letech obžalovaného propustily na svobodu. Zajímavostí bylo, že v této době napsala i manželka obviněného dopis, aby byl propuštěn z vazby, aby pomohl na poli.

Spis M.D. – 256 – III. – 4/216 (proces 2.1.1946 – 17.4.1946) Po neveřejné poradě bylo trestní řízení zastaveno dle připojeného usnesení. ONV v Jihlavě a TKN ve věci J.V. a F.V. Výše uvedený proces započal udáním a obviněním dvou manželů, že se přátelili s Němci. Obvinění souhlasně vypovíдали, že on sám jim donesl naši československou vlajku, kterou roztrhl a měla manželka obviněného ušít prapory říšské. Zpočátku manželé i svědek byli přáteli. Vše se změnilo, až ve chvíli když ho obvinění nachytali, jak jim krade uhlí. V průběhu vyšetřování trestní komise nalézací začala mít podezření spíše na R.J., který doposud vystupoval pouze jako svědek. Manželé V. vypovíдали shodně, a to tak, že se domnívají, že je chce R.J. očernit, aby se jim mohl pomstít. Výše uvedený závěr měla také TKN, která zhodnotila výsledky revize a nazvala, že vše bylo rázu osobního.

Č.j. M.D.- 257-111-4 23.4. 1947 (provinění proti dekretu o národní cti č. 138/45 Sb. M.S. řízení zastaveno – obviněný odsunut-Č.j. M.D. – 258 – III. – 4 – 46 Zemský národní výbor (dále pouze ZNV) – vyšetřoval dále pouze zemský odbor bezpečnosti, proces byl převeden na oddělení II.

Č.j. M.D. – 259 – III. – 4 – 46

Pan V. T. zemřel 5. 5. 1942, přesto měl být obviněn podle dekretu č.138/45 Sb. Výše zmiňovaný obviněný pracoval jako přednosta stanice v Kostelci. Byly zapsány výpovědi, které odkrývaly skutečnost viny či nevinu. Nutno podotknout, že někteří vypovíдали jako by byl vinen a druzí, že nebyl vinen. Řízení bylo pozastaveno pro nedostatek skutkové podstaty, pro provinění podle dekretu o národní cti.

Č.j. M.D. – 260 – III. – 4 – 46 (16.5.1945 – 30.9.1946) Spis povětšinou začínal ukončením celého procesu, tedy vedeme proces od konce k jakémusi pomyslnému počátku. Řízení bylo pozastaveno pro nedostatek skutkové podstaty, pro provinění podle dekretu o národní cti. Zápisem o ústním jednání se sešla komise, skládající se z předsedy či místopředsedy, dvou členů a posledním v řadě byl vyslýchaný či svědek. ONV v Jihlavě po skončení přípravného procesu. Spis byl zase vrácen k Mimořádnému lidovému soudu v Jihlavě. Po předání spisu, předvolání svědků na TKN ONV v Jihlavě byl obeslán obviněný předsedou TKN. Tuto funkci zastával

odvislé od NV, bezpečnostních komisí či vyšetřovacích komisí. Tyto zmiňované komise připravovaly podklady pro veřejného žalobce. Když vyšel v platnost dekret č. 138/1945 Sb., Peroutka i Pánková se obrátili na vládu se stížností, že je více než jisté, že NV v žádném případě neuznají právní předpisy dané vládou. Opakem uvedeného přístupu byli komunisté, kteří silně motivovali své komisaře k ještě větší neposlušnosti vůči vládě. Můžeme připomenout Slánského: „...i když nenaleznou paragraf starého zákona, který by to dovoľoval. Udělají-li věc dobrou a prospěšnou, nikdo jim nebude vytýkat, že překročily svoji pravomoc“.⁹⁹ Neustále docházelo k problematickým otázkám v řešení malého retribučního dekretu, a tak byla vydána směrnice. Pokud jsme přinášeli informace pouze o č.138/1945 Sb. Pak víme, že dekret zabírá asi necelou stránku textu, ale směrnice se snaží vyřešit nesrovnalosti v provádění dekretu popsané na několika stranách. I v této době docházelo k určitým problematickým otázkám, a tak byly uvedeny dvě aplikace, a to Stachova (byla vytvořena jako příručka pro NV) a Fusekova (byla připravena ministrem vnitra). Dle výše uvedené směrnice měl NV připravit trestnou nalézací komisi, postavenou ze 4 osob (každá osoba by pocházela z jedné z politických stran českých – pokud byl obviněný prohlášen za nevinného, muselo být hlasování 2 : 2. Prokazatelnost obvinění musela být dána většinou, a to třemi hlasy proti jednomu). Směrnice se přesně pojmenovala, že jedním z členů musí být jedinec, který bude doktorem práv nebo alespoň právník s ukončeným vzděláním. Fusekova koncepce

JUDr. A.M. Nyní ke konkrétnímu případu: jedná se o šafáře, který byl obviněn, že prý mi byl milejší hitlerismus, než ruský bolševismus. Při sečení trávy šafář řekl, že Němci tvoří kotle a že Rusové se v nich topí. Dále byl šafář obviněn, že udával občany poslouchající cizí rádio, ať již se jedná o Londýn či Moskvu. Pod výše popisovaným udáním se nacházelo šest podpisů. Během procesu se šafářem svědkyně požádala o rozvod, protože její zákonný manžel byl Němec a ona A. Sch. chtěla vychovávat děti česky.

M.D. – 271– III. – 4 J.N. byl správce velkostatku, což byl -trestný čin- hovoříme o vnučením správci samotnými Němci TKN postupuje shora uvedený spis k dalšímu řízení, a tak ONV dle dekretu č. 138/45 Sb. musí řešit udání na pana J.N. Podle udání manželka udávajícího pána nesmí pracovat, anžo je jí 50 let a je nemocna. J. N. - po válce všem vyplatil jejich podíl československými penězi, kromě udavače. Byl podle svých slov vyplacen protektorátními penězi. Výpověď další zaměstnankyně na statku: je pravdou, že jsem nechodila do zaměstnání, protože jsem dostávala 19,- za den, a tak jsem raději prala. Správce mi vyhrožoval, že mě udá. Dále uvedla, že dostávali deputát – ½ mléka. Předávala jim ho nějaká nečistá Němka a povětšinou bylo zkyslé. Na obranu vypovídal správce J.N.: řekl, že paní nechávala mléko dva stát venku a poté bylo skutečně nakyslé. Předposlední svědci - podřízení správce vypovíдали o něm, že zdravil nacistickým pozdravem – zvednutím ruky. Posledními svědky byli obhájci pana správce, a tak se skutková podstata nenaplnila a TKN ho zprostila obvinění.

⁹⁹ Tamtéž, s. 257

neshledávala jakoukoli důležitost v tom, jaké vzdělání budou mít komisaři v již výše popisované jednotce. Byla možnost u obviněného přivést si člověka z oboru práva, ale ten se během řízení nemohl vyjádřit k tématu probíranému v komisi.¹⁰⁰

Shrnutí, v kterém bychom završili naši snahu o systematizaci srovnání snah prezidenta republiky a jeho dekretů a podíl práce komunistů snažících se o KVP, jenž se zmiňuje o retribučních v IX., X. možno i XI. Článku KVP. Skončením procesů retribuční byla dokončena „národní očista“ podle slov komunistických pohlavárů. Především rokem 1948 hovoříme o zcela zjevném ukončení retribučního soudnictví, a tak připomeňme myšlenky pana Drtiny uvažující o tom, že: „jediná cesta, jež byla ve shodě s naší národní tradicí“.¹⁰¹ Pokud hledáme spojitost mezi dekrety a Košickým vládním program, jsou zde některé, jež můžeme popsat.

Pravdou zůstává, že se nám ne úplně daří naplnit druhá hypotéza, ale spíše dochází k dojmu, že oba dva dokumenty udělaly chyby v tom, že přesně nevymezily, jak by měly vypadat volby, které by stanovily, kdo by směl vykonávat službu v národních výborech – jak by měly probíhat volby. Přestože nebyly stanoveny volby, musely být zachovány určité předpoklady, kdo se stane osobou, jež by mohla vykonávat tuto pozici. Osoba musela mít slovanský původ a být považována za „spolehlivou“. Byly ovšem oblasti, kde se mluvilo převážně německy, a tak tam vlada jmenovala komisaře sama. Jednalo se především o pohraničí - Sudety.

20. ZÁVĚR

KVP byl program nové vlády orientované lidově demokraticky - národní výbory se pomocí vlády a především s podporou Gottwalda staly pilíři státní správy, které v době revoluční – přechodné měly neomezenou moc na d celým státem.

Vše bylo ukotveno ve vládním programu a jeho člancích. Zajímavostí je, že nebyly zpracovány archivní záznamy, podle čehož usuzuji, že výsledky trestních komis nalézacích nebyly zveřejněny. Z ministerstva vnitra přišla zpráva, že jednání bylo asi 179 896, 88 845 byly případy odložené z různých důvodů, 44422 obviněné odsoudily k různým trestům, 44 629 nedořešené případy byly předány okresním soudům. Počáteční hypotézy se ne zcela podařilo naplnit, pokud bychom popsali, či srovnali jsme shodné znaky u obou dokumentů, bylo jich mnoho. KVP ve svých člancích navrhoval řešení a dekrety toto řešení plnily.

Rozdíly mezi oběma dokumenty byly snad jen v pojetí politických snah činitelů, jež je připravovali. Skutečně existoval rozdíl mezi

¹⁰⁰ Tamtéž, s.258

¹⁰¹ BORÁK, M. Spravedlnost podle dekretu., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1998, s. 17.ISBN 80-86101-07-X

vymezením článku IX. a „malým retribučním dekretem“, a to v tom, že odstavec druhý KVP hovoří o nutnosti založení táborů. O táborech se informujeme v Staňkově monografii. O táborech nehovoří ani dekret prezidenta republiky ani směrnice, kterou připravilo ministerstvo vnitra. Prostudováním obou dokumentů jsme zjistili propojenost mezi KVP – segmentem V., IX., X. a malým retribučním dekretem. Úkolem malého retribučního dekretu bylo svázat moc parlamentu a naopak uvolnit moc národním výborům. Zde jsme našli propojení mezi dekretem a V. artiklem Košického vládního programu.

Segment V. neumožňuje volit občany podle přísných kritérií, což není ukotveno ani KVP ani dekretem č. 138/ 1945 Sb. Měly jsme naznačit právo a revoluci. V mnohém tato doba byla revoluční, protože se vše provádělo za běhu a lidé nevěděli, jak by to mělo přesně vypadat, a tak se do toho pouštěli „po hlavě“. Článek IX. ve všech odstavcích odpovídá nejen 4 § dekretu č. 138/1945 Sb., ale částečně kopíruje i směrnici malého retribučního dekretu. Co nebylo možno trestat dle dekretu č. 16/1945 Sb., bylo postihnuto v dekrete č.138/1945 – a tak mohly stíhat členství v různých fašistických organizacích, různé formy propagace fašismu, zneužívání okupačních poměrů k vlastnímu užítku, hanobení Spojenců a představitelů první republiky. Článek IX. v mnohém navazuje na směrnici, jež doplňuje dekret č. 138/1945 Sb. KVP připraven jako jediný písemný podklad připravený na dohodovací řešení do Moskvy, kde projednali i retribuce. Pravdou je, že třetí republika byla v rukou Gottwalda, a tak zrychleně za jeden večer byl přijat "malý retribuční dekret", který nahrával očistné likvidaci.

Literature:

Monografie:

BENEŠ, E. Odsun Němců., 1.vyd. Praha: ESB, 1995, 250s. ISBN 80-901733-4-9

BERTELMANN, K. Vývoj národních výborů do Ústavy 9. května., 1. vyd. Praha: Nakladatelství ČAV, 1964, 122 s.

BORÁK, M. Spravedlnost podle dekretu., 1.vyd. Ostrava: Tilia, 1998, 450s.ISBN 80-86101-07-X

FROMMER, B. Národní očista. Retribuce poválečného Československa, 1.vyd. Praha: Academia, 2010, s.83. ISBN 987-80-200-1838-0

JARKOVSKÁ, L. Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945 – 1948 na Královéhradecku., 1.vyd. Praha: Prostor, 2008, 364 s. ISBN 978 -80 – 7260 – 206 - 3

KAPLAN, K. 1945 – 1948., 1.vyd. Praha: SNP, 1991, 511,s. ISBN 80 – 04 - 25700-2

KUKLÍK, J. Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů., 1.vyd. Praha: Linde, a.s., 2002, s. 201. ISBN 807201352-1

KUKLÍK, J. Dějiny československého práva 1945 – 1989., 1.vyd. Praha: Auditorium, 2011, 426.s. ISBN 978 – 80 -87284 – 17 -9

LAŠTOVIČKA, B. V Londýně za války. 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1960, 611s.

MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945., 3.přepřac. vyd. Praha: Linde, a.s., 2003, 673.s. ISBN 80 – 7201 – 433 - 1

STANĚK, T. Odsun Němců z Československa 1945 – 1947., 1. Vyd. Praha: Academia – Naše vojsko, 1991, 533s. ISBN 80 – 200 – 0328 - 2

Diplomové práce:

ZVĚŘINA, M. Košický vládní program a retribuce. Ruk. Brno: 1983, s.125

Internetové odkazy:

<www.iudictum.cz>

<www.sorela.cz>

<www.kvp.cz>

Contact – email

Autor: havape@seznam.cz